

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

การปรับเปลี่ยนบทบาทชีวิตแม่วัยเรียนของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

MATERNAL TASK ADAPTATION OF UNDERGRADUATED STUDENT

ขันทอง สุขผ่อง

KHANTHONG SUKPHONG

โครงการวิจัยประเภทงบประมาณเงินรายได้

คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562

สัญญาเลขที่ 012/2562

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

การปรับเปลี่ยนบทบาทชีวิตแม่วัยรุ่นของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

MATERNAL TASK ADAPTATION OF UNDERGRADUATED STUDENT.

ชั้นทอง สุขผ่อง

ฝ่ายบริการการพยาบาล โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยบูรพา

คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

มกราคม 2563

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้เสร็จสมบูรณ์ได้เพราะได้รับความอนุเคราะห์ทุนสนับสนุนการวิจัยจากงบประมาณเงินรายได้ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เลขที่สัญญา 012/2562 ขอขอบคุณคณะผู้บริหารมหาวิทยาลัยบูรพา ผู้บริหารคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ผู้บริหารฝ่ายบริการการพยาบาล โรงพยาบาล มหาวิทยาลัยบูรพาทุกท่าน ที่อำนวยความสะดวกเรื่องการเก็บรวบรวมข้อมูล อาคารสถานที่ตลอดระยะเวลาดำเนินการวิจัยผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ ผศ.ดร.พัชรินทร์ พูลทวี อาจารย์ที่ปรึกษาที่คอยชี้แนะและให้ข้อมูลด้านวิชาการ ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย รศ.ดร.จินตนา วัชรสินธุ์ ดร.พวงทอง อินใจ และ ดร.สุวิจนา น้อยแนม และขอขอบพระคุณครอบครัวของนักศึกษาและนักศึกษาทุกท่านที่ให้ความร่วมมือและให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เป็นอย่างดี

คุณค่าและคุณประโยชน์ของงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้เป็นเครื่องบูชาพระคุณบิดามารดาและบูรพาจารย์ผู้มีพระคุณทุกท่านที่คอยให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจตลอดจนครอบครัวของนักศึกษาทุกท่านด้วย

ชั้นทอง สุขผ่อง

มกราคม 2563

บทคัดย่อ

ชื่อผู้วิจัย: ชันทอง สุขผ่อง

ชื่อเรื่อง : การปรับเปลี่ยนบทบาทชีวิตแม่วัยเรียนของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

จำนวน 54 หน้า

ปี พ.ศ. 2562

คำสำคัญ: บทบาทชีวิต แม่วัยเรียน อุดมศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทการใช้ชีวิตเมื่อเริ่มตั้งครรภ์ เข้าสู่ระยะคลอด ระยะหลังคลอด และแรงสนับสนุนทางสังคมที่มีส่วนช่วยในการเผชิญปัญหาของแม่วัยเรียน ผู้ให้ข้อมูลหลักคือนักศึกษาระดับอุดมศึกษาอายุ 18-24 ปี ที่คลอดบุตรและบุตรอายุไม่เกิน 1 ปี ณ โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี ยังคงสถานะเป็นนักศึกษา จำนวน 14 คน และผู้ที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนหรือช่วยเหลือจำนวน 14 คน เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า บทบาทการใช้ชีวิตเมื่อเริ่มตั้งครรภ์ของแม่วัยเรียน ในระยะแรกเป็นความรู้สึกละอายใจ ผิดหวังต่อมารู้สึกกังวล ings สับสน ต้องอดทนต่อสิ่งรอบข้างและอดทนต่ออารมณ์ฉุนเฉียว หงุดหงิดของตนเอง และยังคงต้องแบ่งเวลาให้กับการเรียนและการดูแลบุตรที่อยู่ในครรภ์ ในระยะคลอดและระยะหลังคลอดมีการปรับเปลี่ยนบทบาทการใช้ชีวิตต้องจัดเวลาระหว่างการเรียนและการเลี้ยงดูบุตร บางรายต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังและหารายได้ ขณะเดียวกันแม่วัยเรียนบางรายรู้สึกว่าประสบการณ์การตั้งครรภ์ทำให้ตนเองมีความรับผิดชอบมากขึ้น แรงสนับสนุนทางสังคมที่มีส่วนช่วยในการเผชิญปัญหาของแม่วัยเรียนคือกำลังใจจากตนเอง และการสนับสนุนจากครอบครัว ได้แก่ พ่อแม่ พี่สาว อาจารย์ เพื่อน โดยสนับสนุนค่าใช้จ่าย ช่วยเหลือแนะนำเรื่องเลี้ยงดูบุตร ที่พักอาศัย การจัดการเรื่องการเรียน และให้กำลังใจ

แม้ว่าการตั้งครรภ์และการเป็นแม่วัยเรียนจะไม่เป็นที่ยอมรับและส่งผลกระทบต่อแม่วัยเรียน ทั้งด้านเศรษฐกิจและการเงิน ด้านสังคม โดยเฉพาะช่วงแรกของการตั้งครรภ์ แต่เมื่อเวลาผ่านไปแม่วัยเรียนสามารถเรียนรู้ที่จะรับมือกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและมีการปรับตัวเพื่อรับบทบาทใหม่ในฐานะแม่ได้อย่างเหมาะสม การช่วยเหลือจากครอบครัว และบุคคลรอบข้าง ที่เข้าใจจะช่วยบรรเทาความรุนแรงของผลกระทบทางด้านลบที่เกิดจากการตั้งครรภ์และการเลี้ยงดูบุตรได้ สถาบันการศึกษา หรือสถานบริการสาธารณสุข นอกจากจะมีระบบการป้องกันการตั้งครรภ์ที่เข้าถึงและทันการณ์แล้ว ควรมีแนวทางในการดูแลช่วยเหลือในกรณีที่มีการตั้งครรภ์ เพื่อให้แม่วัยเรียนและเด็กที่จะเกิดมานั้น สามารถผ่านช่วงเวลาที่สำคัญนี้ได้

ABSTRACT

RESEARCHER: KHANTHONG SUKPHONG

TITLE : MATERNAL TASK ADAPTATION OF UNDERGRADUATED STUDENT.

YEAR : 2019

KEYWORD: TASK / MATERNAL / UNDERGRADUATED STUDENT

This qualitative research aimed to study the role of college students life when being pregnant, stage of labor, postpartum period, and social support on coping. Fourteen undergraduate students 18-24 years of age who delivered and have a child aged lower than one-year-old at Burapha university hospital, Chonburi, and fourteen related persons who support were purposively selected. The data were collected using in-depth interviews and were analyzed using a content analysis method.

The study results found that college students who become pregnant during the first period they were sadness, disappointment, anxiety, confusion, feeling of having to endure the surroundings, and control their emotions. They have to handle their responsibility for the school and take care of themselves. At the stage of labor and the postpartum period, the lifestyle of college students has been transformed. They developed their schedule for study and childcare. Some of them have to raise their child themselves and earn a living. In their own words, the college students' mother has to be a highly responsible person. According to social support, self-encouragement, parental and husband support, peers and teacher were the strongly support concerning expenses, advice, accommodation, study management, and encouragement.

Although college pregnancy is unacceptable and brings some negative impact in many aspects such as the economic, financial, and social, especially during the first trimester of pregnancy, college mothers can learn to cope with the difficulties and adjust the new role as a mother properly. Family and surroundings people with support and understanding could help them facing those difficulties. Not only an effective fertility prevention system, but an educational institution or public health should also provide the guidelines of college pregnancy as well.

สารบัญเรื่อง

เรื่อง	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
สารบัญเรื่อง	ง
บทนำ	1
วิธีดำเนินการวิจัย	9
ผลการวิจัย	12
สรุปและอภิปรายผล	22
ข้อเสนอแนะ	28
ผลผลิต	30
เอกสารอ้างอิง	31
ภาคผนวก	34
ประวัตินักวิจัย	54

บทนำ

เนื้อหาของเรื่องที่เคยมีผู้ทำการวิจัยมาก่อน

ได้มีการศึกษาประเด็นเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นและวัยเรียนส่งผลกระทบต่อตัววัยรุ่นเอง ต่อครอบครัว ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคมและครอบครัว ดังนี้

ยุพเยาว์ วิศพรธรรม และสมจิต ยาใจ⁽¹⁾ ได้ศึกษาผลกระทบด้านสุขภาพ ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจจากการตั้งครรภ์ของแม่วัยรุ่น จังหวัดจันทบุรี พบว่า แม่วัยรุ่นมีภาวะแทรกซ้อนจากการตั้งครรภ์ ขณะคลอด หลังคลอด บุตรมีภาวะแทรกซ้อนขณะอยู่โรงพยาบาล และผลกระทบทางเศรษฐกิจคือการสูญเสียโอกาสทางการศึกษาและเสียโอกาสในการทำงานเพื่อหารายได้

ศศินันท์ พันธุ์สุวรรณ, พชรินทร์ สังวาล, อิชยา มอญแสง และพัชรินทร์ ไชยบาล⁽²⁾ ได้ศึกษาประสบการณ์หลังตั้งครรภ์ของวัยรุ่นที่ไม่ได้แต่งงานในภาคเหนือตอนบน พบว่าหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นที่ยังไม่ได้แต่งงานส่งผลให้เกิดความรู้สึกลดคุณค่าในตัวเอง ทำให้ชีวิตช่วงวัยรุ่นได้สิ้นสุดลง มีการตอบโต้ปฏิกิริยาทางอารมณ์เชิงลบ ห่วงกังวลต่อสภาวะทารกในครรภ์ รวมถึงต้องปรับตัว การวางแผนการทำงาน และการกลับไปเข้าสู่อะบบการศึกษาอีกครั้ง

จิราภรณ์ ปราปดิน, ศศิธร พุ่มดวง และเบญญาภา ธิติมาพงษ์⁽³⁾ ได้ศึกษาระดับความกลัวการคลอดและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความกลัวการคลอดของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นในไตรมาสที่ 3 ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุ 17-19 ปี มีความกลัวการคลอดอยู่ในระดับสูงถึงสูงมาก (ร้อยละ 43.08) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความกลัวการคลอดพบว่า ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองและการสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางลบกับความกลัวการคลอดที่ระดับนัยสำคัญ 0.001 ($r = -0.316$ และ -0.205 ตามลำดับ) ส่วนอายุ รายได้ครอบครัว และจำนวนครั้งของการคลอดไม่มีความสัมพันธ์กับความกลัวการคลอด ดังนั้นจึงควรหาวิธีส่งเสริมความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และการสนับสนุนทางสังคมแก่หญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นเพื่อลดความกลัวการคลอดของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น

เบญญาภา ธิติมาพงษ์, จันทร์ภักดิ์ เครือแก้ว และสุนันทา ย่างวนิชเศรษฐ⁽⁴⁾ ได้ศึกษาประสบการณ์ของมารดาวัยรุ่นขณะเลี้ยงดูบุตรและเรียนหนังสือที่การศึกษานอกระบบ ผลการวิจัยพบว่าประสบการณ์ของมารดาวัยรุ่นขณะเลี้ยงดูบุตรและเรียนหนังสือที่การศึกษานอกระบบตามการรับรู้ของมารดาวัยรุ่น คือ “เหนื่อยแต่มีความสุข” ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 หมวดหมู่ความคิดดังนี้คือ 1) ความเหนื่อยยากแต่ก็ผ่านไป 2) เป็นประสบการณ์ที่ดี และ 3) การมีเป้าหมายในชีวิต การศึกษาครั้งนี้ให้แนวทางในการดูแลมารดาวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ในวัยเรียน พยาบาลและทีมสุขภาพสามารถนำผลการศึกษามาเป็นข้อมูลในการให้คำแนะนำ ส่งเสริม และสนับสนุนให้มารดาเหล่านี้ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง หรือกลับไปเข้าสู่อะบบการศึกษาต่อหลังคลอดนอกจากนี้ยังสามารถใช้ผลการศึกษามาเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายการจัดบริการที่ตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมารดาวัยรุ่นที่อยู่ในวัยเรียนต่อไป

ปัญญาภรณ์ ยะเกษม และพัชราภรณ์ ไชยสังข์⁽⁵⁾ ได้ศึกษาประสบการณ์การเป็นแม่ของวัยรุ่น จำนวน 10 ราย พบว่าแม่วัยรุ่นมีประสบการณ์ใน 3 ประเด็น ได้แก่ 1) การสร้างครอบครัวใหม่ และ 2) พยายามให้สิ่งที่ตนเองไม่เคยได้รับแก่ลูก และ 3) จะไม่ยอมให้ประวัติศาสตร์ซ้ำรอย ผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าใจ

ความหมายของประสบการณ์ของ แม่วัยรุ่น ซึ่งเป็นประโยชน์ในการพัฒนารูปแบบการให้บริการ และเป็น ข้อมูลพื้นฐานที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการศึกษาวิจัยต่อไป

บุรเทพ โชคนานุกุล และ กมลชนก ขาสวรรณ⁽⁶⁾ ได้ศึกษามุมมองและทัศนคติเรื่องเพศของแม่วัยรุ่น ที่มีรุ่นอายุแตกต่างกันในมิติทางด้านสังคม วัฒนธรรม และจารีตประเพณีไทย โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มแม่วัยรุ่น ซึ่งตั้งครรภ์และคลอดลูกคนแรกในขณะที่อายุไม่ถึง 20 ปี โดยแบ่งออกเป็น 4 รุ่นอายุ ได้แก่ 1) อายุไม่เกิน 19 ปี 2) อายุ 20-39 ปี 3) อายุ 40-59 ปี และ 4) อายุ 60-79 ปี พบว่าแม่วัยรุ่นในแต่ละรุ่นอายุมีวิถีคิด ทัศนคติ และความเชื่อเรื่องเพศที่แตกต่างกัน เนื่องจากความแตกต่างของประสบการณ์ การอบรมเลี้ยงดู สภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ต่างกันในแต่ละรุ่นอายุ ทำให้เกิดทัศนคติ รูปแบบพฤติกรรมและการใช้ชีวิตที่แตกต่างกัน แสดงถึงช่องว่างในแต่ละรุ่นอายุที่มีความขัดแย้งกันระหว่าง จารีตประเพณีและการยอมรับหลักการปฏิบัติในเพศจากเพื่อน โฆษณาและสื่อต่างที่เป็นสิ่งกระตุ้นให้มี เพศสัมพันธ์

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

เมื่อกล่าวถึงวัยรุ่นสามารถแบ่งได้เป็น 3 ช่วงวัย คือ วัยแรกรุ่น (10-13ปี) วัยรุ่นตอนกลาง (14-16 ปี) และวัยรุ่นตอนปลาย (17-19 ปี) ซึ่งรวมกันเรียกว่า ทินเอจ (Teenage) หมายถึงคนที่มีอายุ 13-19 ปี ส่วน เยาวชน (Youth) นั้น หมายถึง ผู้ที่อายุ 15-24 ปี⁽⁷⁾ ทั้งกลุ่มวัยรุ่นและเยาวชนส่วนใหญ่ยังศึกษาเล่าเรียน และ ยังอยู่ภายใต้การปกครอง ไม่สามารถรับผิดชอบชีวิตตนเองได้อย่างอิสระ ยังไม่สามารถหารายได้มาเลี้ยงชีพ ของตนเองหรือใช้ในชีวิตประจำวันได้ มีหลากหลายประเด็นที่นักสังคมวิทยาให้ข้อสังเกตถึงการเริ่มต้นการ ปรับเปลี่ยนจากวัยรุ่นสู่วัยผู้ใหญ่ คือ ต้องสำเร็จการศึกษา มีอาชีพประจำ มีการแต่งงาน และมีสถานะการเป็น บิดามารดา⁽⁸⁾ ในส่วนของคณะผู้เชี่ยวชาญก็ได้เสนอว่าควรให้มีการปรับนิยามช่วงอายุของ "วัยรุ่น" เสียใหม่ ให้ อยู่ในวัยราว 10-24 ปี เพื่อปรับเปลี่ยนข้อกฎหมายและนโยบายของหน่วยงานรัฐต่าง ๆ ที่ดูแลด้านเยาวชนให้ สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เป็นจริง เช่นอาจขยายการให้ความช่วยเหลือทางการศึกษาแก่เยาวชนที่มีอายุมากขึ้น หรืออนุญาตให้ผู้ปกครองรายงานเพื่อดูแลบุตรหลานที่มีอายุตามเกณฑ์ดังกล่าวได้⁽⁹⁾ สอดคล้องประกาศ กฎกระทรวงกำหนดประเภทของสถานศึกษาและการดำเนินการของสถานศึกษาในการป้องกันและแก้ไข ปัญหาการตั้งครรภ์วัยรุ่น พ.ศ. 2561 ที่ลงนามโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ อาศัยอำนาจตามความ ในมาตรา 4 วรรคหนึ่ง และมาตรา 6 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติ การป้องกันและแก้ไขปัญหาคตั้งครรภ์ ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 ที่ให้นักศึกษาต้องได้เรียนต่อหรือกลับมาศึกษาต่อได้ภายหลังการคลอดบุตร⁽¹⁰⁾ แต่ภาค สังคมก็ยังกังวลว่าแนวทางการปฏิบัติจะเป็นอย่างไร นักศึกษาคตั้งครรภ์จะเป็นแบบอย่างให้กับเพื่อนหรือไม่ ผลกระทบต่อนักศึกษาและบุคลากรรอบข้างจะเป็นอย่างไร ผู้บริหารในสถานศึกษาจะมีแนวทางในการป้องกัน และรับมือกับปัญหานี้อย่างไร

ในสังคมไทยส่วนใหญ่ยังคงคิดว่า เรื่องเพศเป็นเรื่องต้องห้ามในวัยรุ่นและเยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่ ความ คาดหวังคือต้องการให้ทำหน้าที่ศึกษาเล่าเรียนให้จบการศึกษาสูงสุด พ่อแม่จึงไม่พูดคุยกับลูกเรื่องเพศ และเชื่อ ว่าการพูดคุยอาจเป็นการชี้โพรงให้กระรอก ส่วนสถาบันการศึกษาก็มุ่งเน้นความสำเร็จทางการศึกษามากกว่า ทักษะการใช้ชีวิตด้านต่าง ๆ ส่งผลให้วัยรุ่นและเยาวชนหันไปพึ่งพาสื่อสังคมออนไลน์ ปรึกษาเพื่อน และมี พฤติกรรมเลียนแบบเกิดขึ้นมากมาย เกิดการตั้งครรภ์ไม่พร้อมและคลอดบุตรในวัยเรียน จะเห็นได้จากช่วง หลายปีที่ผ่านมา มีวัยรุ่นตั้งครรภ์ แท้ง หรือคลอดบุตรสูงขึ้น ข้อมูลจากการเฝ้าระวังการตั้งครรภ์แม่วัยรุ่น อายุ

ต่ำกว่า 20 ปี พ.ศ. 2559-2561 โดยสำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัยพบว่าอาชีพของวัยรุ่นก่อนตั้งครรถ์เป็นนักเรียน นักศึกษา 38.0% รองลงมาคือไม่ได้ประกอบอาชีพ 22.5 % และศึกษานอกระบบโรงเรียน 13.0 %⁽¹¹⁾ ในเขตจังหวัดชลบุรีก็มีอัตราการคลอดสูงมากเช่นกัน สูงเป็นอันดับสามของประเทศโดยอัตราการคลอดของหญิงอายุ 15-19 ปี อยู่ที่ 2,633 คนต่อประชากร 45,733 คน คิดเป็นอัตราการคลอด 57.6 ต่อประชากรพันคน ซึ่งมากกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ไม่ควรมากกว่า 50 ต่อพันประชากร ทำให้ในช่วงที่ผ่านมา มีนักวิชาการหันมาศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการตั้งครรถ์ไม่พร้อมและการคลอดในกลุ่มวัยรุ่นมากมายทั้งที่กำลังศึกษาและสิ้นสุดการศึกษาไปแล้ว แต่ในกลุ่มของนักศึกษาที่เป็นเยาวชนอายุอยู่ในช่วง 18- 24 ปี และยังคงสถานะเป็นนักศึกษาอยู่พร้อมกับเป็นแม่วัยรุ่นด้วย ยังไม่มีการศึกษามาก่อน ทางผู้วิจัยเห็นความจำเป็นจึงศึกษาการปรับเปลี่ยนบทบาทด้านต่างๆของนักศึกษาที่ประสบกับภาวะตั้งครรถ์ไม่พร้อม ผ่านการคลอดบุตรมาแล้วและยังคงสถานะเป็นนักศึกษาอยู่ในสถานศึกษาเดิม ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตสำหรับเยาวชนรุ่นต่อมา ครอบครัวของเยาวชน ผู้ปฏิบัติงานด้านสาธารณสุขที่เกี่ยวข้อง สำหรับผู้บริหารเพื่อการตัดสินใจเชิงนโยบาย และบริหารจัดการเพื่อดูแลเยาวชนในสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมตามบริบทของพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทการใช้ชีวิตเมื่อเริ่มตั้งครรถ์ เข้าสู่ระยะคลอด และหลังคลอดของแม่วัยรุ่นที่ยังคงสถานะเป็นนักศึกษาระดับอุดมศึกษา
2. เพื่อศึกษาแรงสนับสนุนทางสังคม ที่มีส่วนช่วยในการเผชิญปัญหาช่วงการตั้งครรถ์ การคลอด และหลังคลอดของแม่วัยรุ่นที่ยังคงสถานะเป็นนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

คำถามการวิจัย

- แม่วัยรุ่นมีการรับรู้ต่อการเริ่มตั้งครรถ์ การคลอด และหลังคลอดบุตรอย่างไร
- แม่วัยรุ่นมีการดำเนินชีวิตอย่างไรบ้าง ในช่วงเริ่มตั้งครรถ์จนคลอดบุตร
- สิ่งที่ช่วยให้แม่วัยรุ่นผ่านปัญหาชีวิตตั้งแต่เริ่มตั้งครรถ์จนคลอดมาได้ คืออะไรบ้าง
- ครอบครัว บุคคลรอบข้าง ครูอาจารย์ เพื่อน แฟน/สามี มีบทบาทช่วยเหลือสนับสนุนอย่างไรบ้าง

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาบทบาทการใช้ชีวิตของแม่วัยรุ่นที่เป็นเยาวชนอายุอยู่ในช่วง 18-24 ปี และยังคงสถานะเป็นนักศึกษาระดับอุดมศึกษาที่คลอด ณ โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี บุตรยังมีชีวิตอยู่และเก็บข้อมูลในช่วงหลังคลอดไม่เกิน 1 ปี จำนวนไม่น้อยกว่า 10 คนหรือจนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว และศึกษาบทบาทของบุคคลรอบข้างที่เป็นแรงสนับสนุนหลักทางสังคมของแม่วัยรุ่น จำนวน 1 คนต่อหนึ่งครอบครัวแม่วัยรุ่น

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาครั้งนี้ได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แม่วัยรุ่น
  - 1.1 ความหมายของแม่วัยรุ่น

- 1.2 ผลกระทบของการเป็นแม่วัยเรียน
- 1.3 การปรับเปลี่ยนบทบาทชีวิต และแรงสนับสนุนทางสังคมของแม่วัยเรียน
2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)
  - 2.1 แนวคิด วิธีการวิจัยคุณภาพ

แม่วัยเรียน

ในระบบการศึกษาของประเทศไทย ช่วงเวลาที่ต้องศึกษาเล่าเรียนในระบบนั้นค่อนข้างยาวนาน ซึ่งรวมชีวิตช่วงวัยที่เริ่มเข้าสู่อนามัยการเจริญพันธุ์ด้วย การปรับตัวช่วงเปลี่ยนผ่านนี้ ทำให้เกิดปัญหาด้านพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศค่อนข้างสูง ดังเช่นปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในกลุ่มวัยรุ่น ที่มีแนวโน้มคลอดเพิ่มขึ้นและอายุเมื่อคลอดน้อยลงเรื่อยๆ สุรศักดิ์ ฐานีพานิชกุล⁽¹²⁾ กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางด้านพัฒนาการ ระดับฮอร์โมนทำให้วัยรุ่นมีความสนใจและความต้องการเรื่องเพศเพิ่มขึ้น ร่วมกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม วัฒนธรรม ค่านิยมทางเพศที่เปิดกว้าง การได้รับแรงกระตุ้นจากสื่อทำให้วัยรุ่นอยากรู้อยากลองในเรื่องเพศ อีกทั้งอัตราการคุมกำเนิดที่ต่ำและใช้วิธีที่ไม่มีประสิทธิภาพ โอกาสที่วัยรุ่นจะตั้งครรภ์ระหว่างเรียนจึงสูงขึ้น และอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้อัตราการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นเพิ่มขึ้น เนื่องมาจากการพัฒนาระบบการศึกษาเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตของเด็กไทย มีผลให้วัยรุ่นต้องใช้ชีวิตอยู่ในระบบการศึกษายาวนานขึ้น จากงานวิจัยของลำเจียก กำธร⁽¹³⁾ พบว่ากลุ่มวัยรุ่น 15-17 ปี เมื่อมีเพศสัมพันธ์จำนวน 1 ใน 3 ไม่ได้ป้องกันการตั้งครรภ์ ในขณะที่เดียวกันวัยรุ่นกลุ่มที่ชอบเที่ยวในสถานที่เร่ร่อนจะมีอัตราการมีเพศสัมพันธ์ที่เกิดจากการมีพฤติกรรมเสี่ยง เช่น จากการใช้แอลกอฮอล์ การใช้สารเสพติดร่วมกับการถูกยั่วเย้าทางอารมณ์ อย่างไรก็ตามปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่นดังกล่าวสามารถป้องกันได้ทั้งจากตัวของวัยรุ่น ครอบครัว โรงเรียน รวมทั้งชุมชนและสังคม จากความรัก ความเข้าใจและการให้โอกาสจากคนใกล้ชิด จากสังคม ที่จะทำให้วัยรุ่นกลุ่มนี้ก้าวข้ามผ่านภาวะนี้ไปได้

ตามพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 กล่าวว่าแม่วัยรุ่นคือบุคคลอายุเกินสิบปีบริบูรณ์แต่ยังไม่ถึงยี่สิบปีบริบูรณ์⁽¹¹⁾ ซึ่งส่วนใหญ่ยังอยู่ในระบบการศึกษาของประเทศไทยและยังไม่บรรลุนิติภาวะ ส่วนนักเรียนระดับอุดมศึกษาจะมีอายุอยู่ในช่วง 18-24 ปี ทั้งสองกลุ่มจัดว่าอยู่ในวัยเจริญพันธุ์ หากมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ป้องกันก็สามารถตั้งครรภ์ได้ดังนั้นถ้ากล่าวถึงแม่วัยเรียนจึงหมายถึงมารดาที่คลอดบุตรที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปีเป็นต้นไป และถ้าจะกล่าวถึงแม่วัยเรียนในสถาบันอุดมศึกษาหมายถึงนักศึกษาที่มีอายุอยู่ในช่วง 18-24 ปี ที่เรียกว่า เยาวชน (Youth) ตอนปลายนั่นเอง

ผลกระทบของการเป็นแม่วัยเรียน

การตั้งครรภ์เมื่อยังไม่พร้อมเป็นปัญหากับตนเอง ครอบครัวและสังคมได้ทุกช่วงวัย แต่ในวัยที่ยังศึกษาเล่าเรียนนั้นจะเห็นผลค่อนข้างชัดเจน และส่งผลกระทบต่อประชากรในแง่ของการพัฒนาประเทศ เนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยที่ควรให้ความสนใจและทุ่มเทกับการศึกษาเล่าเรียนอย่างเต็มที่ หากมีการตั้งครรภ์ในช่วงอายุนี้นี้ จะทำให้เกิดผลกระทบและปัญหาทางสังคมต่างๆ ตามมาทั้งระยะสั้นและระยะยาว สุพร อภินันท์เวช⁽¹⁴⁾ กล่าวถึงผลกระทบระยะสั้นที่วัยรุ่นตั้งครรภ์ต้องประสบคือ การขาดความพร้อมในการดูแลสุขภาพของตนเองทั้งระหว่างตั้งครรภ์และหลังคลอด ทำให้คุณภาพชีวิตของตนเองและเด็กทารกลดลง เนื่องจากแม่วัยรุ่นมักจะเป็นการตั้งครรภ์ที่ไม่พร้อม วัยรุ่นจึงปกปิดปัญหาไม่กล้าจะบอกผู้ปกครองทำให้มาฝากครรภ์ช้า ไม่บำรุงครรภ์ มีผล

ต่อมารดาและทารก โดยพบว่ามีอาการคลอตก่อนกำหนดและทารกแรกเกิดมีน้ำหนักตัวน้อย อาจเกิดภาวะแทรกซ้อนภายหลังคลอดเนื่องจากสภาวะร่างกายไม่สมบูรณ์ทั้งมารดาและทารก ปัญหาการทอดทิ้งเด็กให้เป็นเด็กกำพร้าหรือทำแท้งเดือนจนเกิดอันตรายต่อชีวิต ปัญหาสภาวะทางอารมณ์ของแม่วัยรุ่นที่เสี่ยงต่อการเกิดความเครียด ภาวะซึมเศร้า การฆ่าตัวตาย และในรายที่เป็นแม่ขณะเป็นนักเรียนส่วนใหญ่มักต้องออกจากโรงเรียนกลางคันส่งผลให้ขาดโอกาสทางการศึกษา องค์การยูนิเซฟประจำประเทศไทย⁽¹⁵⁾ กล่าวว่าผลของการตั้งครรภ์ และความเป็นพ่อแม่วัยรุ่นที่เป็นปัญหาหลักๆ ได้แก่ ผลที่มีต่อเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากพ่อแม่วัยรุ่นต้องเผชิญปัญหาหรืออุปสรรคต่อการเรียน การถูกให้ออกจากโรงเรียน การไม่ได้รับความช่วยเหลือใดๆ ที่มีความจำเป็นต่อการเข้าเรียน ซึ่งจะขัดขวางอาจทำให้เรียนไม่จบ ขาดความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน

โดยสรุปแล้วผลกระทบที่เกิดกับวัยรุ่นและเยาวชนในวัยที่กำลังศึกษาเล่าเรียน มีปัญหาหลากหลาย ทั้งเรื่องสุขภาพของตนเองและบุตร ความไม่พร้อมที่จะรับบทบาทเป็นแม่ ความไม่พร้อมในการเลี้ยงดูบุตร ภาวะพึ่งพิงจากครอบครัว สัมพันธภาพกับครอบครัวและคู่รัก การยอมรับทางสังคมและที่สำคัญคือปัญหาด้านจิตใจที่ส่งผลกระทบต่อมาเป็นปัญหาระยะยาว

การปรับเปลี่ยนบทบาทชีวิต และแรงสนับสนุนทางสังคมของแม่วัยรุ่น

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือปรับเปลี่ยนบทบาทชีวิตของแต่ละคนนั้นย่อมเกิดขึ้นได้เสมอ ไม่มีสังคมใดที่ปราศจากการเปลี่ยนแปลง เพราะสภาพแวดล้อมของชีวิตเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา วิธีการดำรงชีวิตก็ต้องปรับให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ที่เกิดขึ้น วัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ก็เช่นกันต้องปรับตัวกับบทบาทใหม่ ได้แก่ บทบาทมารดา นักเรียน แม่บ้าน และการทำงานนอกบ้าน ดังเช่นเบญญาภา ธิติมาพงษ์, จันทร์ปภัทร์ เครือแก้ว และสุนันทา ยังวนิชเศรษฐ⁽⁴⁾ ได้ศึกษาประสบการณ์ของมารดาวัยรุ่นขณะเลี้ยงดูบุตรและเรียนหนังสือที่ศึกษานอกระบบพบว่า มารดาวัยรุ่นจะให้ความสำคัญกับบุตรเป็นอันดับแรก นั่นคือบทบาทการเป็นมารดาวัยรุ่นจะมีเวลากินและนอนที่ไม่เหมือนเดิม เวลาพักผ่อนที่น้อยลง ต้องนอนเร็วขึ้นพร้อมบุตรและตื่นเช้าขึ้น เวลาที่มีให้เพื่อนน้อยลง อย่างไรก็ตามพวกเขายังมีแหล่งสนับสนุนที่สำคัญจากสมาชิกในครอบครัว ได้แก่ บิดามารดาของตนเอง หรือ บิดามารดาของสามี สามี (บิดาของบุตร) ที่คอยช่วยเหลือไม่ว่าจะช่วยเหลือดูแลบุตรในวันที่ไปเรียน ช่วยทำงานบ้าน ช่วยเหลือ ค่าใช้จ่ายของบุตรและของมารดาวัยรุ่นเอง และสนับสนุนให้ไปเรียนต่อเช่นเดียวกับไพศาล แยมวงษ์⁽¹⁶⁾ ได้ศึกษาการสนับสนุนทางสังคมที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พบว่าการสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับมากกับความพึงพอใจในชีวิตของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และแรงสนับสนุนทางสังคมประกอบด้วย การสนับสนุนทางสังคมจากอาจารย์ ครอบครัว และเพื่อน ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของนักศึกษาและมีประสิทธิภาพในการพยากรณ์ความพึงพอใจในชีวิตได้ร้อยละ 63.2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .10

อย่างไรก็ดี เมื่อกล่าวถึงที่มาของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแล้วมักจะหาจุดจบไม่ได้ เพราะสังคมที่เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้นมักจะเกิดจากหลายสาเหตุประกอบกัน ในบทบาทชีวิตของวัยรุ่นตั้งครรภ์และแม่วัยรุ่นก็เช่นเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงในหลายๆส่วนอาจจะดีขึ้นหรือเลวลงก็ได้ แต่ถ้าหากว่ามีบุคคลที่รับรู้ได้ถึง การเอาใจใส่ การยอมรับนับถือ การให้ความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น ก็จะช่วยให้มี ความพึงพอใจต่อการใช้ชีวิต รู้สึกมีคุณค่า และมีกำลังใจในการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของตนเองท่ามกลางบุคคล รวมถึงสภาวะแวดล้อมที่เป็นอยู่ทำให้สามารถผ่านเหตุการณ์ต่างๆไปได้เช่นกัน

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

-แนวคิด วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

นิตา ชูโต⁽¹⁷⁾ กล่าวว่า การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นคำเรียกชื่อวิธีการวิจัยที่ใช้ในการค้นหาข้อมูล การวิเคราะห์ที่ไม่สามารถแจกแจงเป็นเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กลุ่มของการวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีชื่อแตกต่างกันไปตามที่มาของแนวคิด ปรัชญาและวิธีการทำวิจัย ตลอดจนสถานที่ในการทำวิจัย วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพมีลักษณะเฉพาะ มีมุมมองของกระบวนการที่ค้นแนวคิดของปรากฏการณ์นิยมเป็นแนวคิดของการมอง “ความจริง” และได้ “ความจริง” ที่แตกต่างไปจากวิธีการเดิม เป็นการมองความจริงทางสังคมที่ขยายฐานความคิดนำเอาปัญหา วิธีการมองปัญหา และประสบการณ์ของคนในสังคมที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสังคมมารวมด้วยและเป็นเสียงสะท้อนของความทุกข์ยาก ความใฝ่ฝันของมนุษย์ แวดวง พรมแดน⁽¹⁸⁾ กล่าวว่าการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิจัยที่นักวิจัยต้องลงไปศึกษา สังเกต บุคคลหรือกลุ่มที่ต้องการศึกษาโดยละเอียด ทุกด้านในลักษณะเจาะลึก ใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้การวิเคราะห์เชิงเหตุผลไม่ได้มุ่งเก็บเป็นตัวเลข

สิรินภา กิจเกื้อกูล⁽¹⁹⁾ กล่าวว่างานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ไม่มีการควบคุมตัวแปร ไม่มีการตั้งสมมติฐาน แต่จะปล่อยให้พฤติกรรม ปรากฏการณ์หรือ สถานการณ์นั้นดำเนินไปภายใต้สภาพธรรมชาติ

ประวิต เอราวรรณ์⁽²⁰⁾ กล่าวว่า การรวบรวมข้อมูลของงานวิจัยคุณภาพมี 3 รูปแบบ

1) การรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documents) สามารถศึกษาข้อมูลเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตได้ ข้อมูลที่ได้ปราศจากความลำเอียงของผู้รวบรวม แต่อาจได้ข้อมูลไม่ครบถ้วนหากเอกสารหลักฐานเลือกบันทึกเฉพาะบางประเด็น

2) การสังเกต (Observation) การสังเกตเป็นวิธีการรวบรวมข้อมูลที่ใช้มากสำหรับการวิจัยปฏิบัติการ อาจเป็นการสังเกตโดยผู้ถูกสังเกตรู้ตัวและไม่รู้ตัว (Known or Unknown Observation) หรือการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม (Participant or Non-participant Observation)

3) การสัมภาษณ์ (Interviews) การสัมภาษณ์เป็นวิธีการรวบรวมข้อมูลโดยอาศัยการสนทนา ซักถามและโต้ตอบระหว่างผู้รวบรวมข้อมูลหรือผู้สัมภาษณ์ (Interviewer) กับผู้ให้ข้อมูลหรือผู้ถูกสัมภาษณ์ (interviewee) อาจจะเป็นแบบกลุ่ม/รายบุคคล (Group/ Individual Interviews) วิธีการสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น การสัมภาษณ์แบบมี/ไม่มีระบบ (Structured or Unstructured Interviews) แบบมีระบบนั้นผู้รวบรวมข้อมูลได้กำหนดรูปแบบการสัมภาษณ์ รายการคำถาม เวลาและ สถานที่สัมภาษณ์ไว้เรียบร้อยแล้ว มักใช้กับกรณีมีผู้ถูกสัมภาษณ์หลายคนแต่สัมภาษณ์ในเรื่องเดียวกัน ตรงข้ามกับการสัมภาษณ์แบบไม่มีระบบที่ผู้รวบรวมข้อมูลอาจตั้งคำถามเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงมากที่สุด

ศิลปพร ศรีจันทเพชร์⁽²¹⁾ กล่าวถึงวิธีการวิจัยที่ใช้กันทั่วไปของงานวิจัยเชิงคุณภาพนั้น มีทั้งการสังเกต การณ์กิจกรรมและกระบวนการต่างๆ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interviews) และกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured Interviews) การบันทึกเหตุการณ์ (Documentary) และการใช้ข้อมูลที่มีอยู่ (Archival Research) โดยมากนักวิจัยอาจใช้วิธีการวิเคราะห์เรื่องเล่า (Narrative Analysis) จนถึงวิธีการที่มี

ลักษณะเป็นทางการมากขึ้น เช่น การถอดรหัสข้อมูลภาคสนาม ความสัมพันธ์ภายใน ใช้เขียนการอธิบาย การตีความและการวิเคราะห์เป็นข้อมูลเสริม

กล่าวโดยสรุปแล้ว งานวิจัยเชิงคุณภาพไม่เน้นข้อมูลเชิงตัวเลข เป็นการวิจัยที่แสวงหาความจริงในสภาพที่เป็นอยู่โดยธรรมชาติ มองภาพรวมทุกมิติด้วยตัวของผู้วิจัยเอง ให้ความสำคัญกับข้อมูลที่เป็นความรู้สึกนึกคิด และความหมายที่ผู้ถูกสัมภาษณ์ให้ต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัว เพื่อหาข้อสรุปที่พบจากการวิจัย เพื่อให้ได้มาซึ่งความเข้าใจแบบเจาะลึกต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น การวิจัยนี้ได้ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured Interviews) เป็นคำถามปลายเปิด มีคำถามขึ้นนำที่พอจะตัดสินใจได้ว่า จะถามอะไรบ้าง โดยการสนทนาแบบรายบุคคล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความลึกซึ้ง มีอิสระในการเล่าเรื่อง ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการจำแนกจัดระบบข้อมูลเพื่อตอบคำถามว่าคืออะไร เป็นอย่างไร และหาความสัมพันธ์ของข้อมูล แยกแยะเงื่อนไข เพื่อทราบสาเหตุ ความสัมพันธ์ และกระบวนการเปลี่ยนแปลง

วิธีการดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย (Research Design)

การวิจัยจัดเป็นการวิจัยประยุกต์ (Applied Research) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาบทบาทการใช้ชีวิตเมื่อเริ่มตั้งครรภ์ คลอดและหลังคลอดของแม่วัยเรียนที่ยังคงสถานะเป็นนักศึกษาระดับอุดมศึกษา และศึกษาแรงสนับสนุนที่มีส่วนช่วยในการปรับเปลี่ยนบทบาทชีวิตเป็นแม่วัยเรียนของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ และหน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. บูรณาการกับบริการวิชาการแก่สังคม ผลการวิจัยสามารถนำข้อคิดเห็น และประสบการณ์ที่ตกผลึกนำไปเป็นบทเรียนในกลุ่มประชาชนทั่วไป ครอบครัวและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลวัยรุ่นและวัยเรียน
2. บูรณาการกับการเรียนการสอน สถาบันการศึกษา ครู อาจารย์นำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนป้องกัน เสริมทักษะชีวิตของนักเรียน นักศึกษา หรือดูแลนักศึกษาเพื่อกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาต่อไป
3. พัฒนางานประจำ หน่วยบริการสุขภาพใช้ผลการวิจัยเป็นข้อมูลพื้นฐานการดูแลสุขภาพวัยรุ่น และวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ในหน่วยบริการ รวมถึงติดตามดูแลสุขภาพครอบครัววัยรุ่นในชุมชน

แผนการถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือผลการวิจัยสู่กลุ่มเป้าหมาย

1. เป็นแนวทางส่งเสริมดูแลสุขภาพแม่วัยเรียน สำหรับครอบครัว บุคลากรด้านสาธารณสุข ในด้านการทำความเข้าใจวิถีชีวิต การแนะนำหรือช่วยหาแหล่งสนับสนุนตามบริบทของแม่วัยเรียนในยุคสมัยที่ต้องมีการปรับเปลี่ยน
2. นำองค์ความรู้ที่ได้จากมุมมองและประสบการณ์ของแม่วัยเรียนเป็นแนวทางให้คำแนะนำดูแลแม่วัยเรียนให้ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง หรือกลับไปเข้าสู่ระบบการศึกษาต่อภายหลังการคลอดบุตรและนำข้อมูลพื้นฐานเป็นแนวทางในการบริหารจัดการในสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการศึกษาของเยาวชนต่อไป

3. ระดับนโยบาย ส่งเสริมสนับสนุนให้มีบริการเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานของแม่วัยเรียน เช่น จัดให้มีคลินิกนมแม่ ศูนย์เลี้ยงดูเด็กเล็ก จัดหาแหล่งงานอาชีพเสริม แหล่งทุนสนับสนุน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทการใช้ชีวิตเมื่อเริ่มตั้งครรภ์ เข้าสู่ระยะคลอด และหลังคลอดของแม่วัยเรียนที่ยังคงสถานะเป็นนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา และเพื่อศึกษา แรงสนับสนุนทางสังคมที่มีส่วนช่วยในการเผชิญปัญหาช่วงการตั้งครรภ์ การคลอด และหลังคลอดของแม่วัยเรียนที่ยังคงสถานะเป็นนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา

รูปแบบการวิจัย (Research Design)

การวิจัยจัดเป็นการวิจัยประยุกต์ (Applied Research) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาบทบาทการใช้ชีวิตเมื่อเริ่มตั้งครรภ์ คลอดและหลังคลอดของแม่วัยเรียนที่ยังคงสถานะเป็นนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา และศึกษาแรงสนับสนุนที่มีส่วนช่วยในการปรับเปลี่ยนบทบาทชีวิตเป็นแม่วัยเรียนของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย

- สตรีวัยเจริญพันธุ์ อายุ 18-24 ปี ยังคงสถานะเป็นนักศึกษาระดับอุดมศึกษา ตั้งครรภ์ครั้งแรกและ มาคลอดบุตรที่โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี บุตรยังมีชีวิตอยู่อายุไม่เกิน 1 ปี
- ผู้เกี่ยวข้อง สนับสนุนหรือช่วยเหลือแม่วัยเรียนที่แม่วัยเรียนกล่าวถึงว่ามีส่วนช่วยในการปรับเปลี่ยนบทบาทการใช้ชีวิตของแม่วัยเรียน เช่น บุคคลในครอบครัว บิดา มารดา อาจารย์ เพื่อน แฟน/สามี หรือบุคคลอื่นๆ ที่แม่วัยเรียนกล่าวถึง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

- แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย อายุ ระดับการศึกษา ชั้นปีที่ศึกษา ลักษณะความสัมพันธ์ในครอบครัว ข้อมูลการตั้งครรภ์และฝากครรภ์สถานภาพสมรสของแม่วัยเรียน
- แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย การทบทวนวรรณกรรมและประสบการณ์การทำงานดูแลวัยรุ่น โดยแนวคำถามผ่านการตรวจสอบความชัดเจนของข้อความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ศึกษาโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านครอบครัว เด็กและวัยรุ่น 1 ท่าน ด้านสุขภาพจิต 1 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ 1 ท่าน ชุดแรกใช้สัมภาษณ์แม่วัยเรียน ประกอบด้วยส่วนที่ 1 การรับรู้ต่อการตั้งครรภ์และการมีบุตรของแม่วัยเรียนได้ค่า Index of Item Objective Congruence: IOC= 0.85 ส่วนที่ 2 การเผชิญปัญหาการดำเนินชีวิตของแม่วัยเรียนได้ค่า IOC= 0.66 ชุดที่สองใช้สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง สนับสนุนหรือช่วยเหลือแม่วัยเรียนได้ค่า IOC=1 และผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างและผู้เกี่ยวข้องจำนวน 3 ครอบครัว

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขอนหนังสืออนุมัติผ่านการรับรองเชิงจริยธรรมจากคณะกรรมการจริยธรรมของมหาวิทยาลัย
2. ทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลวิจัยถึงผู้อำนวยการโรงพยาบาล หลังจากได้รับอนุญาตให้เก็บข้อมูล ผู้วิจัยติดต่อกับเจ้าหน้าที่แผนกหลังคลอด และเข้าไปทำความเข้าใจกับมารดาหลังคลอด แนะนำตนเอง ชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัยและขออนุญาตติดตามเยี่ยม โดยได้รับความยินยอมจากมารดาหลังคลอดทุกรายให้สามารถติดตามเยี่ยมอาการหลังคลอดต่อเนืองที่บ้านหรือในชุมชนได้
3. กลุ่มตัวอย่างเป็นเยาวชนอายุ 18-24 ปี คงสถานะเป็นนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดชลบุรี คลอดบุตรที่โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี และบุตรยังมีชีวิตอยู่ เก็บข้อมูลในช่วงหลังคลอดไม่เกิน 1 ปี
4. ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยติดตามเยี่ยมหลังคลอดที่บ้านหรือในชุมชน ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ต่อแม่วัยเรียนและ/หรือผู้ปกครองอีกครั้ง ขอความร่วมมือในการดำเนินการวิจัย พร้อมทั้งชี้แจงสิทธิของกลุ่มตัวอย่างในการเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมโครงการวิจัยตามความสมัครใจ การตอบรับหรือการปฏิเสธไม่มีผลกระทบต่อกลุ่มตัวอย่างและมีสิทธิ์ที่จะยกเลิกการเข้าร่วมการวิจัยได้ตลอดเวลา ข้อมูลต่างๆจะไม่ถูกเปิดเผยให้เกิดความเสียหายต่อกลุ่มตัวอย่าง
5. ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยดำเนินการให้กลุ่มตัวอย่างและ/หรือผู้ปกครองเซ็นชื่อยินยอมเข้าร่วมการวิจัย และขอความยินยอมบันทึกเสียงการสนทนา ซึ่งกลุ่มตัวอย่างจะอนุญาตในการบันทึกเทปหรือไม่ยินยอมก็ได้ ไม่มีผลกระทบต่อกลุ่มตัวอย่างแต่อย่างใด และในการสนทนาจะไม่มีการเรียกชื่อที่สามารถระบุตัวตนของกลุ่มตัวอย่างได้
6. ผู้วิจัยนัดหมายวัน เวลา สถานที่ ที่กลุ่มตัวอย่างสะดวกให้สัมภาษณ์ด้วยตนเองในชุมชน วิธีการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกร่วมกับการสังเกต ผู้ช่วยวิจัยช่วยบันทึกเทปการสัมภาษณ์ และช่วยสังเกตทั่วไป
7. การสัมภาษณ์จำนวน 2-3 ครั้งจนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว ครั้งแรกใช้เวลาสัมภาษณ์ประมาณ 60 นาที ครั้งต่อมาใช้เวลา 30 นาที
8. ผู้วิจัยเข้าพบกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนหรือช่วยเหลือแม่วัยเรียน ที่แม่วัยเรียนกล่าวถึง ขออนุญาตเข้าสัมภาษณ์เชิงลึกร่วมกับการสังเกตจำนวน 1 ครั้ง บันทึกเทปการสัมภาษณ์ร่วมกับผู้ช่วยวิจัย
9. ภายหลังจากสัมภาษณ์เสร็จ ผู้วิจัยทำการว่าจ้างการถอดเทปและสงวนวิเคราะห์เนื้อหา
10. ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา
11. ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยเข้าไปตรวจสอบเนื้อหาที่วิเคราะห์มาแล้วร่วมกับกลุ่มตัวอย่าง
12. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการวิเคราะห์ข้อมูล เก็บเป็นความลับ และจะทำลายเอกสารนี้หลังจากวิจัยสิ้นสุดภายใน 5 ปี

สถานที่ทำการเก็บข้อมูล

สถานที่ทำการเก็บข้อมูลเป็นไปตามความประสงค์ของกลุ่มตัวอย่าง และบุคคลที่เป็นแรงสนับสนุนทางสังคมของกลุ่มตัวอย่าง อาจเป็นพื้นที่ในจังหวัดชลบุรีหรือจังหวัดอื่นๆ ที่กลุ่มตัวอย่างอาศัยอยู่จริง บ้านหรือสถาบันการศึกษา เป็นสถานที่ที่มีความเป็นส่วนตัวเพื่อการพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และวิเคราะห์แก่นสาระ (thematic analysis) อ่านเรื่องราวจากการจัดบันทึกการสัมภาษณ์ทั้งหมดและเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงของข้อมูล และให้รหัสข้อมูล (Code) คัดแยกข้อมูลรหัสเดียวกันมาอยู่ด้วยกัน และยกประโยคคำพูด (Quotation) ของแต่ละคนที่เกี่ยวข้องวางเรียงลงรหัส (Sub code) สรุปประมวลความโดยใช้ภาษาวิชาการในการอธิบายเรื่องราวให้ครอบคลุมเนื้อหา คัดเลือกประโยคคำพูดที่ยืนยันข้อสรุปได้ชัดเจนที่สุดมาประกอบ

ผลการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทการใช้ชีวิตเมื่อเริ่มตั้งครรภ์ เข้าสู่ระยะคลอด และหลังคลอดของแม่วัยเรียนที่ยังคงสถานะเป็นนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา และเพื่อศึกษา แรงสนับสนุนทางสังคม ที่มีส่วนช่วยในการเผชิญปัญหาช่วงการตั้งครรภ์ การคลอด และหลังคลอดของแม่วัยเรียนที่ยังคงสถานะเป็นนักศึกษาระดับอุดมศึกษา ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ด้วยตนเองโดยใช้แบบ สัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย การทบทวนวรรณกรรมและประสบการณ์การทำงานดูแล สุขภาพวัยรุ่น โดยแนวคำถามผ่านการตรวจสอบความชัดเจนของข้อความและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ ศึกษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เก็บข้อมูลระหว่างเดือนตุลาคม 2562 ถึงเดือน ธันวาคม 2562 วิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และวิเคราะห์แก่นสาระ (thematic analysis) อ่านเรื่องราวจากการจัดบันทึกการสัมภาษณ์ทั้งหมด และเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงของข้อมูล และ ให้รหัสข้อมูล (Code) คัดแยกข้อมูลรหัสเดียวกันมาอยู่ด้วยกัน และยกประโยคคำพูด (Quotation) ของแต่ละ คนที่เกี่ยวข้องวางเรียงลงรหัส (Sub code) สรุปประมวลผลโดยใช้ภาษาวิชาการในการอธิบายเรื่องราวให้ ครบคลุมเนื้อหา คัดเลือกประโยคคำพูดที่ยืนยันข้อสรุปได้ชัดเจนที่สุดมาประกอบ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัย ออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลเป็นแม่วัยเรียนจำนวน 14 ราย ทั้งหมดยังคงสถานะเป็นนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและมีบุตรอายุไม่เกิน 1 ปีนับถึงวันที่สัมภาษณ์ แม่วัยเรียนมีบุตรคนแรกในช่วงอายุ 19-24 ปี อายุเฉลี่ย 20.7 ปี (SD=1.63) สถานภาพสมรสอยู่ด้วยกันแต่ไม่ได้จดทะเบียนจำนวน 9 ราย เลิกกันหลังคลอดบุตร 3 ราย เลิกกัน ก่อนคลอดบุตร 2 ราย ขณะสัมภาษณ์แม่วัยเรียนอาศัยอยู่กับสามี (ที่บ้านเช่าหรือหอพัก) จำนวน 6 ราย อาศัย อยู่ที่บ้านบิดามารดาของสามีกับสามี อยู่หอพักคนเดียว และย้ายกลับไปอยู่ที่บ้านพ่อแม่ของตนเอง จำนวน 3 ราย 3 รายและ 2 ราย ตามลำดับ แม่วัยเรียนมาฝากครรภ์ที่โรงพยาบาลทุกรายและจำนวน 11 รายมาฝาก ครรภ์มากกว่า 5ครั้ง/การตั้งครรภ์ครั้งนี้ หลังคลอดบุตรแล้วแม่วัยเรียนกำลังศึกษาอยู่ 10 ราย เรียนจบและมี งานทำแล้วจำนวน 4 ราย ส่วนใหญ่ศึกษาภาคปกติ 11 ราย ภาคพิเศษ 3 ราย เรียนไปด้วยทำงานไปด้วย จำนวน 4 ราย ผู้เกี่ยวข้องที่เป็นผู้สนับสนุนหลักและช่วยเหลือแม่วัยเรียนเป็นบิดามารดาของตนเอง 8 ราย สามี 3 ราย ครอบครัวของสามี 1 ราย และผู้ปกครองที่เคยอุปการะเลี้ยงดูแม่วัยเรียนมาได้แก่ ย่า/ป้าสะใภ้ อาสะใภ้ จำนวน 2 ราย

ส่วนที่ 2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเกี่ยวกับ บทบาทการใช้ชีวิตเมื่อเริ่มตั้งครรภ์ ระยะคลอด และหลัง คลอดของแม่วัยเรียน

2.1 การสัมภาษณ์แม่วัยเรียน โดยการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล

2.2 การสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง สนับสนุนหรือช่วยเหลือแม่วัยเรียน ที่แม่วัยเรียนกล่าวถึงว่ามี ส่วนช่วยในการปรับเปลี่ยนบทบาทการใช้ชีวิตของแม่วัยเรียน เช่น บิดา มารดา บุคคลในครอบครัว อาจารย์ เพื่อน แฟน/สามี หรือบุคคลอื่นๆ ที่แม่วัยเรียนกล่าวถึง จำนวน 1 คนต่อแม่วัยเรียน 1 คน

ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นแม่วัยเรียนและผู้สนับสนุนช่วยเหลือแม่วัยเรียนแสดงให้เห็นถึง บทบาทการใช้ชีวิตที่ ผ่านการรับรู้ต่อการเริ่มตั้งครรภ์ เข้าสู่ระยะคลอด หลังคลอด การปรับตัวและแรงสนับสนุนทางสังคมที่มีส่วน

ช่วยเผชิญปัญหาช่วงการตั้งครรรค์ คลอดและหลังคลอด สามารถจัดหมวดหมู่การปรับเปลี่ยนบทบาทการใช้ชีวิตของแม่วัยเรียนได้ดังนี้ 1) การรับรู้ต่อการตั้งครรรค์คลอดของแม่วัยเรียน 2) การปรับตัวเพื่อการดำเนินชีวิตของแม่วัยเรียน 3) แรงสนับสนุนทางสังคมที่ช่วยเหลือแม่วัยเรียน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) การรับรู้ต่อการตั้งครรรค์คลอด การรับรู้เป็นกระบวนการตอบสนองต่อสิ่งกระตุ้น เป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้ผ่านประสบการณ์และความเข้าใจของแต่ละคน จากการสัมภาษณ์แม่วัยเรียนพบว่าแม่วัยเรียนมีการรับรู้ต่อตนเองและการใช้ชีวิตหลังทราบว่ามี การตั้งครรรค์ที่เกิดโดยไม่ตั้งใจในระยะแรกเป็นความรู้สึกเสียใจ ผิดหวัง ต่อมาคือรู้สึกกังวล ings สับสนต่อการใช้ชีวิตที่ต้องปรับตัว และระยะต่อมาคือรู้สึกว่าตนเองต้องอดทนต่อสิ่งรอบข้างและอดทนต่ออารมณ์ฉุนเฉียว หงุดหงิดของตนเองทั้งในระยะที่ตั้งครรรค์จนคลอดและการเลี้ยงดูบุตรที่เกิดมาหลังคลอด ดังนี้

ระยะแรกรู้สึกเสียใจ ผิดหวังกับการตั้งครรรค์โดยไม่ตั้งใจ เนื่องจากแม่วัยเรียนคาดหวังกับการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ต้องการเรียนให้จบปริญญาตรี และคิดว่าการตั้งครรรค์ครั้งนี้ส่งผลต่อการเรียน ซึ่งบางรายอีกไม่นานก็จะเรียนจบแล้ว และรู้สึกว่าเหตุการณ์นี้ส่งผลต่อความรู้สึกของคนในครอบครัว ดังคำบอกเล่า

“เสียใจมาก เหมือนหนูเป็นคนตั้งความหวังไว้สูง ตั้งอนาคตตัวเองไว้ แล้วมันก็เลยแบบ รู้สึกเสียใจ ผิดหวังในตัวเอง แม่ก็เหมือนกับว่าเค้าก็ร้องไห้ เพราะว่าหนูร้องไห้ใจ เค้าเป็นคนที่ชอบร้องไห้ตาม” (ID1)

“เสียใจ ไม่อยากให้เป็นแบบนี้ เพราะก็จะเรียนจบอยู่แล้ว เสียใจว่าครอบครัวจะผิดหวังในตัวเรา เพราะก่อนหน้านี้หนูก็ดรอปเรียนไปรอบหนึ่งละ กลัวว่าจะเรียนไม่จบ เค้าก็กลัวว่า หนูท้องแล้วจะไปเรียนได้ไหม หนูก็ว่า หนูจะไปบอกอาจารย์ว่าหนูก็ได้มีปัญหาว่าเรียนไม่ได้ หนูก็อยากเรียนให้จบ” (ID8)

แม่วัยเรียนรู้สึกเสียใจผิดหวังเมื่อทราบว่าตั้งครรรค์ ซึ่งเป็นการใช้ชีวิตที่ผิดพลาดเกี่ยวข้องกับสุรา และถูกฝ่ายชายหลอกหลวง ไม่แสดงความรับผิดชอบ ดังคำบอกเล่า

“หนูเสียใจ หนูโดนหลอกคือหนูบังคับให้ผู้ชายป้องกันแล้ว แต่หนูมารู้ทีหลังว่าเค้าไม่ได้ป้องกัน เค้าหลอกหนู หนูมารู้ทีหลังเค้าบอกว่าเค้าไม่เคยใส่ เวลาเค้าเคยมีอะไรกับแฟนเก่า เค้าก็ไม่ใส่ คือพี มันทนมาก พอบอกว่าท้อง ก็เริ่มมีปัญหาทันที คือ เค้าก็จะไม่รับผิดชอบ อะไรอย่างเนี่ยคะ แล้วเค้าก็หายไป หนูคิดจะทำแท้งด้วย เคยแบบเข้า Women Help ที่เป็นเว็บ ที่เป็นเว็บ ที่แบบว่าที่รู้ใช้ใหม่ หนูก็หาข้อมูลแบบคลินิก หาโรงพยาบาล .... อะไรเงี้ยคะแต่ว่าหนูก็คิดว่า หนูลังเลตอนนั้น แต่พอไปชวานที่คลินิกแล้ว มัน 6 เดือนแล้ว หนูก็คิดว่า มันทำอะไรไม่ได้หรอก มันทำอะไรไม่ได้แล้ว....กับแม่พอรู้เรื่องก็ดูว่าแต่ไม่ได้รุนแรงมากแบบว่าทำไมเออ ไม่รู้เหรอ ไม่ดูแลตัวเองหน่อยเลย...ฝ่ายผู้ชายเขาบล๊อคเบอร์หนู ไม่ให้ติดต่อกับเขาเลย” (ID2)

“พลาด เสียใจ ร้องไห้อยู่สองวัน หนูก็ไม่ทราบว่าตั้งครรรค์ ประจำเดือนก็ไม่ปกติอยู่แล้วแต่เดิมไม่มีอะไรเป็นที่สังเกต หนูไม่ได้อยากให้ผู้ชายมารับผิดชอบ เพราะเป็นการพลาดตอนมา” (ID3)

ระยะต่อมาแม่วัยเรียนรู้สึกกังวล ings สับสน เป็นสภาพจิตใจของแม่วัยเรียนเพื่อควบคุมสถานการณ์ ควบคุมสภาพแวดล้อม คิดกังวล สับสนถึงการดำเนินชีวิตต่อไปทั้งเรื่องการเรียน การตั้งครรรค์ ความสมบูรณ์ของบุตรในครรรค์ บางรายสับสนจนคิดจะไปทำแท้ง หรือกังวลที่จะบอกกับครอบครัว ดังคำบอกเล่า

“..... อยากเอาออก คิดกลับไปกลับมา แต่ไม่มีตั้งค์ เคยปรึกษา 1663 แนะนำที่เอาออกให้ แต่ราคาสูง หนูไม่มีตั้ง ...เค้าแนะนำที่... ราคา 5000-10000 บาท เด็กสามสี่เดือนยิ่งราคาสูงกว่านี้ คิดที่หนูไม่มีตั้ง แต่ถ้ามีตั้งก็เอาออก แต่ก็คิดว่าแฟนคงไม่ยอมให้เอาออก แฟนให้บอกแม่ แต่ก็ไม่กล้าบอกแม่ กลัวแม่ไม่ให้เราเรียนต่อ

และแม่ก็คงให้อาออก คิดไปคิดมา เลยรจนท้อง 7 เดือน ถึงบอกแม่ เด็กตัวโตจะได้เอาออกไม่ได้มาถึงตอนนี้ หนูก็รักเค้าแล้ว ก่อนหน้านี้แม่เคยทำแบบนี้ ถ้าท้องก็กลัวว่าแม่จะให้เอาออก แม่หนูซีเรียสเรื่องเรียน อยากให้ เรียนให้จบ” (ID10)

“ก็กังวล กังวลทุกอย่าง เพราะว่า มันคือความไม่พร้อม ก็เลยกังวลว่าจะทำยังไง ชีวิตหลังจากนี้จะทำ ยังไง จะบอกพ่อแม่ยังไง แล้วก็คือยังไม่ได้บอกแฟน เพราะว่ายังซ้อค ๆ อยู่ งง ๆ ยังไม่กล้า พอบอกเค้าก็เริ่มมี ปัญหาทันทีเลย มีปัญหาคือ เค้าก็จะไม่รับผิดชอบ...” (ID2)

“กลัวเค้าจะออกมาครบหรือไม่ครบ ตอนนั้นกว่าจะรู้ว่าท้องก็ 5 เดือนแล้วอะ หนูยังกินเหล้าอยู่เลย ตอนนั้น หนูไม่รู้ว่าหนูท้อง แล้วตอนไปฝากท้อง ทาง รพ.เค้าก็ไม่ได้ตรวจละเอียดมาก หมายถึงก็ไม่ได้ตรวจที่ ตัวลูกหนูเลย” (ID8)

“กังวลใจ กังวลเรื่องน้อง กลัวว่าจะไม่แข็งแรง เพราะหนูฝากครรภ์ช้า 7 ด.แล้ว มันก็ไม่ได้บำรุงอะไร แล้ว แต่ที่ผ่านมาหนูก็ไม่ได้กินเหล้ากินไรเลยนะ แต่หนูก็ยังเครียดอยู่ว่า น้องจะแข็งแรงไหม น้องไม่ได้ตรวจโรค เลยไรเงี แต่พอคลอดออกมาแล้วหนูก็สบายใจ” (ID10)

จากการให้ข้อมูลของแม่วัยเรียนมี 1 รายตั้งใจตั้งครรรค์ เนื่องจากฝ่ายชาย/สามี ทำงานแล้วและ ต้องการให้มีบุตร แต่แม่วัยเรียนก็มีความกังวลเรื่องการเรียน การใช้ชีวิตช่วงตั้งครรรค์ ปกปิดไม่ให้เพื่อนรู้ และ กังวลเรื่องการเลี้ยงดูบุตร เนื่องจากสามีก็ทำงานเป็นหลัก ไม่ค่อยมีเวลาช่วยเลี้ยงดูบุตร ดังคำบอกเล่า

“จริงๆ หนูตั้งใจท้อง เพราะแฟนอยากมีลูก เลยไม่ได้ป้องกัน ก็กังวลเหมือนกันนะ แต่ก็ตัดสินใจมี ที่ บ้านรู้ว่าอยู่กับแฟน แฟนหนูเป็นไนจีเรีย เค้าอยากมีลูกมาก หนูก็กลัวเหมือนกัน อย่างตอนไปฝากท้อง เพราะ น้ำหนักตัวหนูเยอะด้วย ร้อยกิโล ก็กังวลตอนเริ่มท้อง หนูไม่ได้บอกเพื่อนหรือ หนูตัวใหญ่ ไม่มีใครรู้ว่าท้อง... ตอนไปเรียนสามีเค้าก็ดูแลลูก อุ่มไม่เป็น แต่ช่วยดูแบบห่างๆ” (ID14)

การรับรู้ระยะต่อมาคือแม่วัยเรียนรู้สึกว่าตนเองต้องอดทนต่อสังคมรอบข้างและอดทนต่ออารมณ์ ฉุนเฉียว หงุดหงิดของตนเองทั้งในระยะที่ตั้งครรรค์จนคลอดและการเลี้ยงดูบุตรที่เกิดมา จากการให้ข้อมูลแม่วัย เรียนต้องรับผิดชอบเรื่องต่างๆ มากขึ้นนอกจากเรื่องเรียน ต้องดูแลตนเองเรื่องสุขภาพช่วงตั้งครรรค์ เจ็บป่วย ช่วงตั้งครรรค์ รับผิดชอบต่อชีวิตของตนเองและการเลี้ยงดูบุตร การเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยเพื่อการสร้างครอบครัว ใหม่ร่วมกับฝ่ายชาย ต้องอดทนเรื่องอารมณ์ความหงุดหงิดฉุนเฉียวที่มีต่อฝ่ายชายและครอบครัวฝ่ายชาย และ เรื่องค่าใช้จ่ายที่เพิ่มมากขึ้นเพื่อรองรับบุตรและครอบครัวใหม่ ดังคำบอกเล่า

“ เครียดปัญหาเรื่องลูกในท้อง มีเลือดออก หมอบอกว่าเป็นแท้งคุกคาม ตอนแรกร้องไห้ เราคิดว่า แบบเค้าอาจจะหลุดไปแล้ว หรือไม่ได้อยู่แล้ว โทษตัวเองเราไปทำอะไรมาหรือเปล่า พยายามนึกว่ายกของหนัก มาใหม่ อะไรมาใหม่ แต่ผลวินิจฉัยบอกว่าเป็นเพราะว่ามดลูกของเราอยู่ต่ำเกินไป ก็เลยอาจจะแบบมี ผลกระทบอย่างนี้ด้วย” (ID4)

“...ต้องอดทนต่อคนรอบข้างถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญเลย อารมณ์แบบว่าอะไรนะ แม่แฟนกับลูกสะใภ้ อะไรประมาณนี้ เราไม่ชินกับสภาพสังคมที่เค้าอยู่กัน หนูก็เลยเหมือนแบบอาจจะจะมีฉุนเฉียว หงุดหงิด ใจร้อน ตลอดเวลาเหมือนกับทุกอย่างต้องแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ...แล้วก็เป็นเรื่องเงินคะ ก็ตอนนี้ก็ทำงานไปด้วย เสาร์ อาทิตย์ไปทำงานที่กรุงเทพ” (ID5)

“ตอนท้องทะเลาะกับแฟนบ่อย เพราะไม่ได้อยู่ด้วยกัน เค้ายู่สระบุรี หนูอยู่ชลบุรี ทะเลาะหึงหวงเค้า คิดเยอะคิดมากกลัวเค้าไปเที่ยว หลังคลอดหนูก็เลี้ยงลูกเอง ทุกคืน มีวันจันทร์ที่หนูมีเรียนก็จะฝากป้าเลี้ยง แฟนก็ไปทำงานเช้ากะ ช่วยดูแลลูกบ้างบางครั้ง จะมีปัญหาที่เรื่องเงินเรื่องทองละตอนนี้ เดือนนี้จะใช้พอไหม แต่มั่นก็ยังพอใช้ บางทีหนูก็ขอแม่หนู” (ID8)

“ก็ต้องมีความอดทนมาก ชีวิตก็จะมีมทุกข์หน้อยๆ สงสารแม่ แม่ดูแลทุกอย่าง ดูแลลูกหนูมากกว่า หนูอีก แม่ก็เหนื่อย ฝั่งผู้ชายก็ไม่ได้ยุ่งกัน ไม่ได้ช่วยค่าใช้จ่าย ขาดการติดต่อกันไปเลย หนูผ่านช่วงเวลานั้นมาได้ ก็ต้องหมั่นให้กำลังใจตัวเองบ่อยๆ แล้วก็มองคนรอบข้าง มองคนที่เขาให้กำลังใจเรา มองถึงอนาคตข้างหน้า ” (ID6)

2) การปรับตัวเพื่อการดำเนินชีวิตของแม่วัยเรียนสามารถสรุปประมวลความได้ดังนี้ ด้านการเรียน การเลี้ยงดูบุตร การปรับตัวด้านสังคม และเศรษฐกิจ สภาวะของแม่วัยเรียนมีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย จิตใจและสังคม ทำให้ต้องใช้ความพยายามปรับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นออกมาทางด้านบุคลิกภาพ ด้านความต้องการ หรือด้านอารมณ์ให้เหมาะสม จนเป็นสถานการณ์ที่ตนเองอยู่ในสภาพแวดล้อมนั้นๆ ได้

การปรับตัวด้านการเรียนนั้นมีความเกี่ยวข้องกับการแบ่งเวลาเลี้ยงดูบุตร แม่วัยเรียนมีการปรับตัวด้านการเรียนหลายรูปแบบ บางรายต้องหยุดพักการเรียนและกลับมาเรียนต่อหลังคลอด ขอเปลี่ยนชั่วโมงการเรียน ไปเรียนกับเพื่อนต่างกลุ่ม บางรายต้องไปฝึกงานออกนอกพื้นที่ส่งผลให้ต้องปรับตัวมากขึ้น ในขณะที่บางราย บอกว่าโชคดีที่ใกล้เรียนจบแล้ว มีวิชาเรียนที่น้อยกว่าปกติ อาจารย์รับทราบและเข้าใจ จึงไม่ได้รับผลกระทบมาก ในส่วนการจัดสรรเวลาให้กับการเลี้ยงดูบุตรนั้นแม่วัยเรียนใช้วิธีการหาผู้ช่วยเหลือสนับสนุน และการปรับที่อยู่เพื่อหาผู้ดูแลบุตรจากที่อยู่หอพักลำพังเปลี่ยนไปอยู่บ้านพ่อแม่หรือบ้านสามี ดังคำบอกเล่า

“รู้สึกตกใจไม่รู้จะทำอย่างไรต่อ เลยออกมาก่อน (หยุดพักการเรียน) แต่ตอนนั้นไม่ได้คิดอะไรเลย ความรู้สึกว่าจะเลี้ยงเขาต่อ ไม่มีความคิดอย่างอื่นเลย พอหลังคลอด ก็กลับมาเรียน อาจารย์ที่คณะถามว่า จะกระทบการเรียนไหม หนูว่าก็อาจมีผลแค่ช่วงไปเรียน หนูต้องเดินทางไปกลับบ้านทุกวันเกือบสองชั่วโมง ตอนแรกอยู่หอ พอท้องก็เลยต้องออกมาไปกลับบ้าน เพราะหนูต้องดูแลน้องไงคะ เรียนเสร็จก็ต้องรีบกลับบ้าน” (ID9)

“...เรื่องเรียนมันก็มีปัญหาหลายๆ เพราะว่าเราไม่มีเวลาทำวิจัย ถ้าเรียนอย่างอื่น เราไม่มีปัญหา แต่พอถึงคราวที่เราต้องทำวิจัย เราต้องเอางานไปส่งอาจารย์ เราก็จะไม่มีเวลาแล้ว วิจัยก็ทำงานเราไม่ได้นอน เลี้ยงลูกก็ไม่ได้นอนเหมือนกัน หนักกว่าเดิมอีก” (ID5)

“ช่วงท้องต้องย้ายมาอยู่บ้านสามี ต้องเดินทางไปเรียนที่ ม. ราวๆ เกือบชั่วโมง ใส่เสื้อตัวใหญ่ๆ ใส่เสื้อคลุมก็ไม่มีใครรู้ละคะ.....แต่พอมีลูกแล้ว เราก็เริ่มแบบว่าไม่ค่อยมีเวลาเรื่องเรียนเท่าไร จนเรารู้สึกว่าเราต้องให้คนช่วยเลี้ยงนะ ให้ญาติช่วยเลี้ยงก่อนนะ เราก็จะไม่ไหวแล้ว บางครั้งรู้สึกหงุดหงิด มาช่วงหลังนี้หนูต้องไปฝึกงานคะ ก็จะให้แม่สามีช่วยเลี้ยง วันหยุดก็ได้กลับมาเลี้ยงลูกเอง” (ID12)

“ช่วงนั้นไม่มีเรียนแล้ว ต้องออกไปฝึกงานที่..... เช้าหอ ก็เหนื่อยหน่อย แต่ก็ต้องทน บางทีตื่นไปฝึกงานแทบจะไม่ไหว สายงานหนูต้องออกข้างนอก ตากแดด ขึ้นรถ ก็จะเมื่อย มึนหัวเยอะอยู่” (ID7)

“ใช้ชีวิตปกติ ไปเรียน ทำอะไรทุกอย่างปกติ ....ก็ถ้าไม่ได้ไปเรียน เพื่อนก็จะทักไลน์มาบอกว่า มีงานอะไรบ้าง ส่วนมากก็ต้องทำเอง ลอกกันไม่ได้...บางทีหมอนัดตอนเช้า หนูก็จะขอเลื่อนไปเรียนอีกเซคหนึ่งที่เรียน 11 โมง หนูก็จะมาคุยกับอาจารย์ว่า หนูต้องไปหาหมอ ตรงกันก็ต้องไปเรียนอีกเซคหนึ่งคะ ปรับเวลาเรียน

อาจารย์ก็เข้าใจ.....หลังคลอด หนูก็เลี้ยงลูกเองทุกคืน มีวันจันทร์ที่หนูมีเรียนก็จะฝากบ่าเลี้ยง แพนก็ไปทำงานเข้ากะ ช่วยดูแลลูกบ้างบางครั้ง ตอนหลังคลอด มีอาจารย์ที่เขามาสอนแทน เค้าไม่รู้ว่่าหนูท้อง เค้าก็เลยให้หนูเอาใบเกิดลูกไปลาเรียน เพราะขาดเรียนช่วงไปคลอด” (ID8)

“ใช้ชีวิตปกติ ไปเรียน ทำอะไรทุกอย่างปกติ หนูมีวิชาเรียนไม่เยอะแล้ว เรียนบางวัน แค่อสองชั่วโมง ...ช่วงคลอดตรงกับเรียนก็ไม่ได้ไปเรียนตรงกับวันเรียนวันเดียวคะ แล้วก็ติดเสาร์อาทิตย์ เท่ากับว่า ไม่กระทบเวลาเรียน ...หลังคลอดหนูก็เลี้ยงลูกเอง ไปเรียนสองชั่วโมง ก็ฝากแพนดูแลให้ เรียนเสร็จก็กลับมาเลี้ยงลูกคะ” (ID14)

การปรับตัวเรื่องการเลี้ยงดูบุตรนั้น แม่วัยเรียนต้องปรับตัวตั้งแต่เมื่อทราบว่าตนเองตั้งครรภ์ ลดความเสี่ยงต่างๆที่คิดว่าจะมีผลเสียกับบุตรในครรภ์ เช่น การทำงานในร้านเหล้า งดทานยาลดน้ำหนัก งดของหวาน กาแฟ น้ำอัดลม ค้นคว้าหาความรู้เพื่อดูแลตนเองและบุตรในครรภ์มากขึ้น ไปฝากครรภ์ จากข้อมูลทั่วไปพบว่า แม่วัยเรียนมาฝากครรภ์ที่โรงพยาบาลทุกคน หลังคลอดแม่วัยเรียนบางรายต้องเลี้ยงดูบุตรเองตามลำพังกับฝ่ายชาย จึงมีการเตรียมความพร้อมเพื่อการเลี้ยงดูบุตรโดยปรึกษาพ่อแม่ หาข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์ หรือกรณีส่งบุตรให้ครอบครัวไปเลี้ยงดูก็เรียนรู้การเก็บน้ํานมแม่แช่แข็งส่งไปให้บุตร ดังคำบอกเล่า

“ตอนนั้นถ้าหนูรู้ว่าหนูท้อง หนูก็คงจะดูแลตัวเองให้มากกว่านี้คะ เพราะว่ากว่าที่หนูจะมาดูแลเค้าก็ 5 เดือนแล้ว ช่วงเดือนแรกของหนูยังทำงานอยู่เลย หนูทำงานร้านเหล้าด้วย พอรู้ว่าท้องก็กลับบ้าน มาบำรุงเค้าทีหลังเลยกังวลเกี่ยวกับลูก พ่อเค้าก็กังวลว่า ลูกเค้าจะออกมาไม่ครบ หนูก็ชอบกินยาด้วยช่วงนั้น ยาลดน้ำหนัก หนูก็กิน กลัวมีผลกระทบต่อลูก” (ID8)

“สิ่งที่เปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเสื้อผ้า ใส่ไม่ได้ แล้วก็กินก็ต้องดอะไรที่ไม่ควร จากปกติกินกาแฟ น้ำอัดลม ก็ต้องเลิก แล้วก็อะไรที่เป็นของมันๆ ของหวานก็งด เพราะว่ามันเสี่ยงต่อการเป็นเบาหวาน ตอนตั้งครรภ์ อะไรที่มันมีประโยชน์กินมากขึ้น กินนมเยอะ ๆ กินโปรตีน....เหมือนมันเปลี่ย มันต้องการการพักผ่อนเยอะขึ้น คือนอนเยอะขึ้น” (ID2)

“กังวลที่สุดเลย แล้วก็หนักใจ เรื่องการเลี้ยงลูกคะ คือตอนแรกก็เหมือนกับว่าลองดูใน Google ลอง Search วิธีเลี้ยงเด็ก แล้วก็ตามกลุ่ม Facebook กลุ่มคุณแม่ แล้วก็คุณแม่คอยช่วยแนะนำ” (ID13)

“หนูคลอดก่อนกำหนด ลูกหนูน้ำหนักน้อย ตอนนี้รู้สึกว่่า เค้าหายใจไม่ค่อยดีเลย เหมือนมีน้ำมูกอยู่ข้างในตลอด นี่เพิ่งไปหาหมอมา เค้าให้อาบน้ำเกลือมาหยอด ....แต่ดูเค้าก็ไม่เหนื่อยนะ แต่เหมือนเค้าจะรำคาญๆ น้ำมูกที่ติดอยู่ ก็ห้วงลูก .....” (ID14)

“ตอนเลี้ยงลูกคนเดียวหลังคลอด คือเป็นช่วงที่แพนไปทำงาน แล้วต้องอยู่บ้านเลี้ยงลูกคนเดียว เอ๊ะทำไมมันเหนื่อยจัง การเลี้ยงคนๆ หนึ่งให้โตขึ้นมา เครียดมาก ก็เหมือนคุณแม่ซิมเค้าร้่าหลังคลอดคะ ก็เหมือนที่เค้าสำรวจ เออ มันก็จริงนะ มันเครียด บางทีแพนก็จะว่่า ไม่เห็นเป็นอะไรเลย หนูก็เลยลองให้แพนเลี้ยงคนเดียวบ้าง ยังไม่ถึงวันก็บ่นละว่่า เออ มันหนักจริงๆ เหนื่อยกว่าทำงานอีก” (ID11)

“หลังคลอด พอแม่กลับหนูก็เลี้ยงลูกคนเดียว ลูกตื่นทุก 2 ชั่วโมง เค้าเป็นเด็กผู้ชาย กินจุมากเลยคะ หนูแทบไม่ได้นอนพอให้นมได้ 3 เดือน เต้านมติดเชื้อคะ รักษาอยู่เกือบเดือน ลูกเลยต้องกินนมผสม พอหายใจไม่ได้ให้ลูกกินนมแล้ว หลัง 3 เดือน ตากะยายมารับกลับไปเลี้ยงที่บ้าน หนูคิดถึง ก็ไปรับลูกกลับมาเลี้ยงเอง ตอน 5 เดือนเลี้ยงยาวมาเลยคะจนเกือบขบวนี้คะ” (ID7)

“ (หลังคลอด)...หนูก็ไปเรียนแล้ว หนูก็พรีชนมไว้ พอกลับบ้านหนูก็เอานมมาให้ลูก อะไรทำนองนี้ค่ะ หนูอยู่หอคนเดียว เพื่อนสนิทก็มี แต่ไม่รู้เรื่องนี้ เพราะเรียนกันคนละเซค ก็ไม่ได้เอายากบอกใคร .....” (ID6)

การปรับตัวเพื่อการดำเนินชีวิตของแม่วัยเรียนด้านสังคมและเศรษฐกิจ เป็นความสามารถของแม่วัยเรียนในการปรับความคิด ความรู้สึก ความต้องการและพฤติกรรมให้เหมาะสมตามบทบาทของการเป็นนักศึกษา ที่ใช้จัดการแก้ปัญหาการดำรงชีวิตประจำวัน ส่วนหนึ่งเป็นผลจากสถานะเศรษฐกิจ แม่วัยเรียนเมื่อตั้งครรถ์ไม่ได้ทำงานหารายได้เสริม ต้องกลับไปอยู่บ้านของพ่อแม่หรือบ้านของครอบครัวฝ่ายชาย ทำให้ความสัมพันธ์กับเพื่อนเริ่มห่างกันไป แม่วัยเรียนบางรายยังต้องทำงานหารายได้เสริม เก็บเงินเพราะมีรายจ่ายเพิ่มขึ้น ส่วนหนึ่งมีรายได้จากฝ่ายชายซึ่งทำงานแล้วและขอเงินสนับสนุนจากครอบครัวตนเองและครอบครัวฝ่ายชาย ดังคำบอกเล่า

“ตอนนั้นหนูอยู่หอ หนูทำงานจ่ายค่าหอเอง พอท้องหนูก็ทำงานไม่ได้ หนูก็เลยต้องกลับมาอยู่บ้าน หนูไปกลับบ้านเพื่อประหยัดเงิน นั่งรถเมล์ไปเรียน บางวันเจอคนเยอะก็ต้องยืน เพราะว่าบ้านหนูอยู่..... หนูนั่งรถที่นั่งราวๆ ชั่วโมงครึ่ง เรียนเสร็จหนูก็ต้องรีบกลับบ้านเลย ลำบากกว่าตอนไม่ท้อง.... สัมพันธภาพกับเพื่อนๆ ก็ไม่ค่อยได้พบปะกัน แต่ก็คุยกันปกติ เพราะไม่ได้อยู่หอ” (ID8)

“ช่วงท้องต้องย้ายมาอยู่บ้านสามี .....กับเพื่อนกลุ่มเดียวกันก็จะทราบ เพราะหนูต้องย้ายออกจากหอ มาอยู่บ้านแฟน ก็ห่างๆ กันไปแต่พวกเค้าก็ไม่ได้ว่าอะไรกัน ก็ยังคุยกันบ้าง แต่ไม่ค่อยเจอกันบ่อยเหมือนก่อน” (ID12)

“...อนาคตจะเป็นยังไงที่หนูคิดค่ะ มันก็จะคิดอย่างนี้....รายได้อะไรทั้งหลาย ค่าใช้จ่าย ถ้าสมมติหนูกับแฟนสองคน แล้วมีลูกด้วย หนูว่าต้องเป็นปัญหาแน่นอน แต่ว่าตอนนี้ก็มีพ่อแม่แฟน และพ่อแม่หนูคอย Support ค่ะเค้าคอยดูแลค่าใช้จ่ายลูกหนู หนูก็เลยไม่เป็นอะไรมาก” (ID1)

“..... เพราะว่า มันคือความไม่พร้อม ก็เลยกังวลว่าจะทำยังไง ชีวิตหลังจากนี้จะทำยังไง...(หลังคลอด) ..ก็หนักใจเรื่องนมมันก็มีแค่พ่อเขากิน บางทีก็ไม่พอ ก็เลยต้องกินนมผสม เงินก็ไม่ค่อยมี เพราะหนูก็ไม่ได้ไปทำงานแล้วค่าใช้จ่ายมันก็สูงขึ้น” (ID2)

“หนูก็ใช้ชีวิตปกติตามที่หนูเคยทำ ก็คือเลิกเรียน เลิกเรียนเสร็จวันไหนไม่ได้ไปเรียนก็ไปทำงานประจำ เพราะว่าหนูทำงานประจำด้วยนะคะ ก็คือเลิกเรียนเสร็จก็ไปทำงานประจำ มีรายจ่ายเยอะขึ้นก็ต้องเก็บเงิน” (ID4)

“ตอนนี้เลี้ยงลูกคนเดียว อยู่กะแฟน แฟนทำงานแบบขายของออนไลน์ แต่ก็ไม่ได้มีมาก มีติดหนี้ที่โรงพยาบาลอยู่ คือ ลูกหนูคลอดก่อนกำหนด แล้วต้องนอนโรงพยาบาลนาน แล้วก็ต้องมีนมเสริมอีก.....มีรายจ่ายเยอะ ....” (ID14)

3) แรงสนับสนุนทางสังคมที่ช่วยเหลือแม่วัยเรียนให้ผ่านชีวิตการตั้งครรถ์ไม่พร้อม คลอดและใช้ชีวิตเป็นแม่หลังคลอดในขณะที่ยังมีสถานะเป็นนักศึกษา แต่ละคนมีวิธีการคิดและจัดการกับปัญหาซึ่งสะท้อนความเป็นตัวตน เพื่อให้ชีวิตสามารถก้าวเดินต่อไปข้างหน้าได้ แม่วัยเรียนได้กล่าวถึงบุคคลรอบข้างที่ช่วยให้ตนเองผ่านช่วงเวลา เหตุการณ์ต่างๆ มาได้จนทุกวันนี้เพราะได้รับความช่วยเหลือจากครอบครัวของตนเองเป็นหลัก พ่อแม่และบุคคลในครอบครัวให้การยอมรับ มีบ้างที่ระยะแรกรู้สึกเสียใจ แต่ก็ไม่ได้ดูดำ ไม่กตดั้น และยัง

ช่วยเหลือดูแลกิจวัตรประจำวันทั้งเรื่องสุขภาพ การกินอยู่ ค่าใช้จ่าย ค่าเทอม ดูแลเรื่องการเดินทางมาเรียน หนังสือ มาอยู่ให้กำลังใจช่วงตั้งครรภ์ คลอดและช่วยดูแลบุตรหลังคลอด ดังคำบอกเล่า

“หนูว่าครอบครัวหนู ค่าไม่ได้กดดัน ไม่ได้ตำ ค่าก็พูดว่าเด็กสมัยนี้มันก็เป็นแบบนี้แหละ มีผิดพลาดได้ ค่าไม่ได้ตำเราว่า ทำไมท้อง ยังเรียนอยู่แท้ๆ ไร้คะ.....ถึงหนูจะเคยเลี้ยงน้องมา แต่ก็ไม่เคยเลี้ยงแบบใกล้ชิด ตลอดเวลาคะ มันก็มีปัญหาการเลี้ยงที่แม่ต้องคอยมาดูแลให้คะ แบบตอนแรก ๆ เลยก็คือ แม่จะเลี้ยงเป็นหลัก เลยคะ เพราะว่าหนูยังอ้อมไม่ค่อยได้ อะไรประมาณนี้คะเรื่องค่าเทอมก็ขอย่าง...การเงิน ไม่ได้ใช้จ่ายเพิ่ม เพราะค่ารถก็ร้อยเดียว ย่าให้ตั้งค์ ..พอลูกโตหน่อย จะส่งลูกให้ป้าสะใภ้เลี้ยง ป้าช่วยเลี้ยงลูกช่วงที่หนูไปเรียน วันจันทร์ ไม่มีค่าจ้าง อนาคตเดี๋ยวหนูไปทำงานก็จะให้เงินป้า (พี่สะใภ้แม่ –ภรรยาของพี่ชายแม่) พอหนูไม่มีเรียนก็กลับไปเลี้ยงลูก” (ID8)

“แม่มีรถคันนี้ ก็ยกให้เขาขับไปเรียนทุกวัน พอถึงเวลาไปหาหมอ ค่าก็แวะไปหาหมอเลย... ให้เงินพาไปคลอด ไปซื้อยามาให้กิน ยาขับน้ำควาปลา แล้วก็ดูแลลูกให้ค่า ช่วยค่า ตอนเย็นก็กลับไปดูลูก ค่าดูลูกของค่าเองกับน้อง ค่าก็มีน้องสาวคนนึงลูกสาวคนเล็กของแม่ตอนนี้อยู่ป.6 น้องค่าช่วยเหลือดีมาก ช่วยล้างขวดนม ซักผ้า ผ้าอ้อม น้องทำให้หมดเลย พ่อค่ายังดูแลมากกว่าเราอีก ก็ดูแลช่วยกัน แต่ว่าเรื่องเงิน เรื่องอะไร เราก็ประหยัดลง เราก็มีภาระเรื่องส่งลูกเรียน ค่าเทอม ส่งบ้าน ส่งรถ ก็ยังมีอยู่ คือค่าจะไม่ได้ใช้เงินแบบเต็มที่ เพราะเรามีให้ค่าแค่นี้ ค่าก็จะประหยัด หลังคลอดค่าให้ลูกกินนมแม่ทั้ง 3 เดือนเลย ค่าไม่เคยให้กินนมกระป๋องเลย 3 เดือนมานี้ค่าประหยัด ค่าช่วยแม่ด้วย คือตอนที่ค่ายังไม่ท้อง ค่ายังไม่มีเด็ก ค่าจะเป็นคนที่เที่ยว ไม่ค่อยเชื่อแม่เท่าไร แต่ว่าแต่เรื่องเรียนค่าจะเป๊ะ ค่าจะไปเรียน ค่าจะรับผิดชอบ แต่ค่าจะไม่ฟังแม่ เรื่องห้ามไปเที่ยว พอค่ามีลูก ค่าเปลี่ยนใหม่หมดเลยทุกอย่าง...ตอนนี้เลี้ยงลูกจ้างคนตรงหน้าบ้านให้ช่วยเลี้ยง ตอนค่าไปฝึกงาน คิด 5,500 ต่อเดือน เลี้ยง 7 โมงถึง 5 โมงจนค่ากลับมา แล้วก็ไปรับลูกเอามาเลี้ยงเองได้เพื่อนบ้านดีค่าจะดูแลช่วยหมดเลย มีเพื่อนบ้านดีมาก” (มารดา ID3)

“แม่ค่าก็ช่วยเรื่องดูแลสุขภาพ อย่างโน้นอย่างนี้ จนถึงคราวคลอดคือเราไม่ได้อยู่บ้านหลังเดียวกัน แต่หนูมีปัญหา หนูไม่รู้จะทำยังไง คือน้ำหนูเดิน แล้วหนูไม่รู้มันคืออะไร หนูปัสสาวะหรือเปล่า หนูก็ไม่รู้ แล้วคือคนรอบข้างค่าก็ไม่รู้เลย ก็โทรไปถามแม่ แม่ก็บอกว่าร่างกายผิดปกติแล้วให้ไปหาหมอ ไปเลยจะคลอดแล้ว หนูก็โอเค ค่าก็ช่วยทุกอย่าง ช่วยพูดให้กำลังใจอย่างนี้ จนถึงตอนนี้ค่าก็ยังส่งหนูเรียนอยู่” (ID5)

“พอมีลูก ก็ต้องพึ่งพ่อแม่ละ เพราะเขารู้เรื่องดีที่สุด ดูแลเราหมดทุกอย่าง ช่วยเลี้ยงลูก เพราะหนูก็ยังเรียนอยู่ ....พอมีน้อง(ลูก) ก็เลยไม่ได้ทำงานพิเศษ...ถ้าแม่ส่งไม่ไหวก็ต้องหางานทำ แม่ทำงานคนเดียว แม่ส่งค่าเทอม (พ่ออยู่บ้านเฉยๆ) ค่าห้อง ค่ากิน แต่พอมีน้อง (ลูก) ก็ให้แฟนหนูส่งคนละครึ่งค่าห้อง ค่าเลี้ยงดูลูกก็เป็นย่า(พ่อแม่ผู้ชาย) ...ย่ากับยายบ้านใกล้กัน ค่าก็ช่วยกันคะ” (ID10)

“ตอนค่าโทรมาบอก แม่ก็เสียใจนะ แต่จะทำไงได้ละ ก็ต้องดูแลกันไป ค่าก็เลิกกับผู้ชายแล้วด้วย แม่ก็ต้องขึ้นมาอยู่เป็นเพื่อนค่าที่หอ ซื่อของมาให้ ก็อยากให่กินของดีๆ ช่วงคลอดก็อยู่กับแม่ หลังคลอดก็ต้องช่วยเขาเลี้ยงลูกที่หอ แม่ทำสวนก็ทำงานมา ตอนนั้นก็พาลูกเขากลับมาเลี้ยงที่บ้าน ค่าก็กลับบ้านมาหาลูกค่าทุกอาทิตย์ ค่าก็ดิ้นะ กลับมาก็ช่วยแม่ทำงานที่บ้านด้วย เลี้ยงลูกค่าด้วย” (แม่ ID6)

“คนที่ช่วยเหลือเยอะที่สุด คือ อาสะใภ้ ช่วยหนูเลี้ยงลูก ตั้งแต่หนูไปฝึกงาน จนตอนนี้ แม่ก็คอยซัพพอร์ตช่วยให้ตั้งค์ เวลาเราไม่มีตั้งค์ ตอนคลอดไม่ได้ทำงาน ตั้งค์ไม่ค่อยพอ แม่ก็ส่งมาให้ใช้” (ID11)

นอกจากครอบครัวของแม่วัยเรียนแล้ว แรงสนับสนุนทางสังคมที่ช่วยเหลือแม่วัยเรียนและช่วยให้แม่วัยเรียนผ่านเหตุการณ์ตั้งครรถไม่พร้อมมาได้ คือ ฝ่ายชายและครอบครัวของฝ่ายชายที่ช่วยดูแลสุขภาพแม่วัยเรียน ให้ที่พักอาศัย ช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในกิจวัตรประจำวัน รวมถึงการช่วยเหลือบุตร ค่าใช้จ่ายของบุตร ดังคำบอกเล่า

“แฟนหนูค่ะ ดูแลทุกอย่างเลย เค้ายูดูแลทุกอย่างแบบว่าหนูเป็นแท้งคุกคามใช้ไหม หนูลูกไปไหนไม่ได้เลยอย่างนี้ เค้ายึดแบบทำทุกอย่าง ปกติหนูก็จะทำพวกของง่าย ๆ ทำกับข้าวทานเอง ล้างจาน แต่ว่าพอหนูไม่สบาย หนูแท้งคุกคามใช้ไหม หมอก็ก็นำให้ทำอะไรเลย ให้นอนอยู่กับที่ เค้ายึดแบบว่ากลับบ้านมากก็ต้องคอยหาข้าวหอบปลาให้กิน ล้างจานให้ ซักผ้าให้ทุกอย่าง แล้วก็หาของดี ๆ ให้เราทาน ให้ลูกเราทาน....เค้ายึดลูกจะไม่แข็งแรง แล้วก็เวลาลูกคลอดออกมาก็ดูแลทั่วไป มีอะไรแบบกตัญญูกตัญญูน้อย ตัวอะไรก็กัด โดนอะไรก็กัด เรื่องดูแลทุกอย่างไปค่ะ” (ID4)

“...ตอนนั้นสามีหนูยังไม่ได้ทำงาน เค้ายึดมาทำงานตอนลูกออกมาได้ 2-3 เดือน สามีก็โอเคแล้วนะคะ ตอนแรกคิดว่าเขาจะทำไม่ได้แล้ว เพราะเขาเป็นคนไม่ชอบทำงาน พอมีลูกเขาก็เปลี่ยนตัวเอง ทำได้” (ID8)

“...สามีช่วยเรื่องหาเงินให้หนูกิน ช่วยเลี้ยงลูก เค้ายึดช่วยเรื่องค่าวัคซีนลูกเค้ายึด” (ID5)

“พ่อแม่แฟนคอย Support ให้เรา เค้ายึดคอยให้เงินตลอดเวลาละคะ แต่ว่าพวกหนูไม่ค่อยรับเท่าไร ค่ะ Take Care ดีมาก...อาม่าของแฟน เหมือนเค้ายึดช่วยหนังกะ เค้ายึดหลิม แล้วเค้ายึดอยากมีหลาน แล้วแฟนหนูเป็นที่ชายคนโต ก็เลยดีไป...แม่หนูแล้วก็แม่แฟนด้วยคะ บอกว่าจะช่วยเลี้ยงลูกให้ ให้ตั้งใจเรียน แม่แฟนเค้ายึดบอกว่า ถ้าคลอดแล้วก็กลับมาเรียน ให้เอาลูกไปไว้กับเค้ายึด เค้ายึดดูแลเอง มีทั้งสองฝ่ายที่จะช่วยดูแลลูกให้กับเรา” (ID1)

บุคคลที่เป็นแรงสนับสนุนทางสังคมและให้ความช่วยเหลือแม่วัยเรียน นอกจากครอบครัวของแม่วัยเรียนและครอบครัวของฝ่ายชายแล้ว แม่วัยเรียนยังได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลรอบข้าง ได้แก่ อาจารย์เพื่อน และบุคลากรด้านสาธารณสุข แม่วัยเรียนได้กล่าวถึงบทบาทความช่วยเหลือจากอาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ประจำรายวิชาที่รับฟังปัญหาของแม่วัยเรียน ให้คำปรึกษาเรื่องการเรียน การสอบ ช่วยให้ลาเรียน ให้เปลี่ยนกลุ่มเรียนเมื่อต้องไปฝากครรภ์ แสดงความห่วงใยสอบถามเรื่องสุขภาพของแม่วัยเรียนและการเลี้ยงดูบุตร ส่วนเพื่อนของแม่วัยเรียนมีบทบาทเป็นผู้รับฟังปัญหา ให้กำลังใจ ช่วยเหลือเรื่องการเรียน และช่วยพาแม่วัยเรียนมาคลอด ช่วยเดินเอกสารของบุตรระหว่างแม่วัยเรียนคลอด ส่วนบุคลากรสาธารณสุขก็ให้คำแนะนำ ดูแลสุขภาพตั้งแต่ฝากครรภ์ หลังคลอด ดูแลสุขภาพบุตรของแม่วัยเรียนช่วงนอนรักษาตัวในโรงพยาบาล และสนับสนุนนมเสริมเมื่อแม่วัยเรียนมีน้ำนมแม่ไม่เพียงพอกับการเลี้ยงดูบุตร ดังคำบอกเล่า

“บางทีหมอนัดตอนเช้า หนูก็จะขอเลื่อนไปเรียนอีกเซกหนึ่งทีเรียน 11 โมง หนูก็จะมาคุยกับอาจารย์ว่า หนูต้องไปหาหมอ ตรงกันก็ต้องไปเรียนอีกเซกหนึ่งคะ ปรับเวลาเรียน อาจารย์ก็เข้าใจ.....ช่วงคลอดอาจารย์ก็ให้หยุดเรียน อาจารย์บางคนก็ถามว่าเป็นยังไงบ้าง ลูกละเป็นอย่างไรบ้าง ตอนนี้อยู่ หนูเรียนอยู่ อาจารย์ก็ถามว่า ตอนนี้อยู่ก็เดือนแล้ว เค้ายึดช่วย อยากรู้บ้าง .....ตอนสอบก็ยังคงจะให้เราไปนั่งแยก เพราะห้องใหญ่แล้วกลัวเราจะนั่งไม่ได้ ให้ไปนั่งที่สบายๆ กว้างๆ” (ID8)

“...อาจารย์ส่วนใหญ่ก็ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับว่า เธอควรบอกที่บ้านนะ ....มีอาจารย์หลายคนก็รู้คะ อาจารย์ก็บอกว่าเรื่องเรียนไม่ต้องเป็นห่วง ยังไงการตั้งครรถมันเป็นเหตุผลที่ทุกคนต้องยอม ถ้าจะหยุดไปคลอด....หนูบอกเขาว่าหนู จะไปบอกอาจารย์อีกท่านหนึ่ง ว่าหนูไม่สามารถเดินทางไปฝึกงานกับรายวิชานี้ได้

เพราะว่าถ้าหนูไปหนูต้องเอาอีกคนไปด้วย เขาก็ไม่ได้ตกใจมาก เพราะว่ามันเคยมีเคสนี้ (เคสห้อง) เกิดขึ้นในคณะแล้ว...ตอนหนูคลอดก็มีอาจารย์มาเยี่ยมที่โรงพยาบาลด้วย อาจารย์บางคนก็สังเกตเห็นเอง พอหนูจะให้อาจารย์เซ็นใบลา เพราะว่าหนูต้องหยุดเขาก็เลยถามว่า ทำไมหนูเพก (preg)หรือ หนูก็เลยตอบว่า ค่ะ อาจารย์เค้าสังเกตเห็นเอง” (หลังคลอด)...อาจารย์มาถามหนูว่านมเป็นไงบ้าง อาจารย์เค้ารู้ตั้งแต่ท้อง พอคลอดแล้วอาจารย์มาถามว่าน้ำนมออกบ้างไหม กินนมแม่อย่างเดียว หรือว่านมชงด้วย ก็เลยบอกเขา เขาก็บอกเดียวเขาจะติดต่อโรงพยาบาลให้ช่วยเหลือเรื่องนม ...หนูก็เข้ามาที่โรงพยาบาล พี่พยาบาลเขาก็เข้ามาถาม บั๊มนมบ่อยไหม ถ้าไม่บ่อยน้ำนมจะแห้งนะ คือตอนนั้นหนูก็ไม่ค่อยได้มีเวลาปั๊มนมค่ะ และลูกก็ไปอยู่กับแม่ที่บ้านแล้ว พี่ๆเขาก็หามมกระป๋องมาให้ก่อน เวลาหนูกลับบ้านก็จะเอานมไปให้ลูก” (ID2)

“ ก็เค้ามาบอกว่าท้องตอนท้องใหญ่มากแล้ว หนูก็เห็น แต่ก็เคยแซวๆ เล่น เขาก็ว่า ป่าว ...ก็เลยไม่ว่าอะไร ตอนนั้นก็ไม่ได้ช่วยอะไร เพราะไม่รู้ เค้ามาบอกตอนใกล้คลอดแล้ว ก็เลยช่วยพาเค้ามาคลอด ซ้อนมอเตอร์ไซด์กันมา เหมือนมีน้ำแตกเหมือนฉี่เลย ก็ให้เขานั่งกลาง มีเพื่อนอีกคนเป็นคนขี่มอเตอร์ไซด์ กลัวเขาตก ...หลังคลอดก็มาเล่นกับน้องบ้าง มีแม่เขามาช่วยเลี้ยงน้องที่หอเค้าค่ะ” (เพื่อน ID10)

“ ....สนิทกับเพื่อนสมัยเรียนมัธยม หนูเครียดหนูก็บอกกะเค้า ระบายกะเค้า โทรหาบ่อยๆ หนูบอกเค้าคนแรกเลย ว่าเนี่ยตรวจสองขีด ตั้งแต่วันนั้นจนวันนี้ เค้ารู้ทุกอย่างในชีวิต คอยให้คำปรึกษารับฟัง ..... เพื่อนที่นี้ก็ไม่ค่อยปรึกษาอะไร มีช่วงมีน้องนี้แหละที่ขอให้เขาช่วย หนูมาบอกเพื่อนที่เรียนมหาวิทยาลัย ตอนท้องได้ 8 เดือนแล้ว ท้องหนูไม่ใหญ่ แค่อ้วนขึ้น ก็เลยยังไม่ได้บอกเพื่อน กลัวว่าเพื่อนจะบอกใครใหม่ แต่พอท้องใหญ่ก็ต้องบอกละ จะได้ให้เพื่อนพามาคลอดด้วย เพราะแฟนหนูทำงานกรุงเทพ ก็ไปๆมาๆ ..... ” (ID10)

“หนูรู้สึกดีกับพี่พยาบาลที่ให้การช่วยเหลือ ตั้งแต่ฝากท้องแล้วค่ะ พี่เขาน่ารักค่ะ นี่ปีฉีดยาคุมก็ฉีดไม่เจ็บเลย ตอนที่ลูกนอนโรงพยาบาลก็ได้คำแนะนำเยอะเลย เรื่องนมที่ต้องให้ลูกกินตอนคลอดก่อนกำหนด .... เพื่อนก็ให้ความช่วยเหลือ มาเดินเอกสารให้ตอนคลอด คือแบบแฟนหนูเป็นต่างชาติค่ะ ก็จะไม่ค่อยรู้เรื่องเอกสารที่ต้องเอามาให้โรงพยาบาล เอามาทำไปเกิดลูกค่ะ ก็ได้เพื่อนมาช่วยค่ะ” (ID14)

บุคคลรอบข้างที่กล่าวมาทั้งหมดได้ให้ความช่วยเหลือแม่วัยเรียนในระยะต่อๆ มา แต่เมื่อเริ่มพบกับปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อม บุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่สุดคนแรกคือ ตัวแม่วัยเรียนเองโดยแม่วัยเรียนกล่าวว่าสามารถผ่านเรื่องราวต่างๆมาจนทุกวันนี้เพราะว่าตนเองมีความรับผิดชอบ คิดต่อสู้อย่างมีความคิดแง่ลบของตนเอง ไม่ไปสนใจสิ่งที่คนอื่นคิดว่าเป็นปัญหา ไม่มองว่าสิ่งที่เกิดขึ้นมันเป็นปัญหา หมั่นให้กำลังใจตัวเองบ่อยๆ แล้วก็มองคนรอบข้าง มองคนที่เขาให้กำลังใจเรา มองถึงอนาคตข้างหน้า ต้องเข้มแข็งมากพอ ต้องปรับเวลาวางแผนให้ดีเรื่องเวลา ต้องจัดการเรื่องเรียนและเรื่องอื่นๆของตัวเองให้ได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้แม่วัยเรียนมีความรู้สึกพึงพอใจต่อการดำเนินชีวิตที่ผ่านมาของตนเองค่อนข้างสูงโดยคะแนนความสุข ความพึงพอใจในบทบาทการเป็นแม่วัยเรียนนั้นอยู่ในระดับ 10 จำนวน 6 ราย ระดับ 8, 7, 5 จำนวน 5, 2, 1 ราย ตามลำดับ (0 = ไม่พึงพอใจ 10 = พึงพอใจมากที่สุด) และหากให้แม่วัยเรียนสามารถปรับเปลี่ยนเหตุการณ์ต่างๆที่ผ่านมา แม่วัยเรียนอยากเรียนให้จบ มีงานทำแล้วจึงคิดมีบุตร ดังคำบอกเล่า

“หนูให้ 10 ก็คือหนูไม่ได้รู้สึกว่ามันเป็นปัญหาในเรื่องของการเรียนหรือเรื่องอื่นๆเลย รู้สึกโชคดียิ่งกว่าด้วย หนูรู้สึกหนูโชคดีนะ เพราะแบบว่าเรามีเร็ว แล้วแบบเหมือนเรามีความรับผิดชอบมากขึ้น เพราะว่าหนูต้องดูแลหลาย ๆ อย่าง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเรียนด้วย ทำงานด้วย แล้วก็ดูแลตัวเองด้วย พอคลอด

ออกมาแล้ว ก็ต้องดูแลลูกด้วย ....(สิ่งสำคัญที่ทำให้ผ่านมาได้) ...หนูคิดว่าความรับผิดชอบของตนเองมากกว่า ค่ะ” (ID4)

“ให้เจออะไรก็ไม่กลัวแล้วอะ เพราะสิ่งที่หนูกลัวที่สุดในชีวิตก็คือท้อง กลัวที่บ้านรับไม่ได้ กลัวโน่นนี่ แต่ตอนนี้หนูผ่านเรื่องราวต่างๆ มาได้หมด สิ่งทีกลัวที่สุดมันเกิดขึ้นแล้ว หนูให้ตัวเอง 10 คะแนน ที่สู้มาถึงทุกวันนี้ หนูไปไหนมาไหนได้ ไปเรียนได้ เล่าให้ใครฟังก็บอกว่าสู้มาได้ขนาดนี้เลย” (ID10)

“มันขึ้นอยู่กับตัวเรา ถ้าหนูเครียดไปกับมัน ก็จะทำให้หนูแย่ การเรียนก็จะตก พยายามทำให้ตัวเอง HAPPY ไม่ไปสนใจสิ่งที่คนอื่นคิดว่าเป็นปัญหา เราย่อมองว่า มันเป็นปัญหา .... เช่นคนอื่นคิดว่าเธอท้องตอนเรียน มันก็จะทำให้เราท้อ เชื่อมมันในตัวเองดีกว่า สำหรับตัวหนูให้เต็ม 10 คือ เราทำเต็มที่ที่สุดละ คิดว่าเราทำดีที่สุดแล้ว ไม่ได้ลำบาก ไม่ได้ทำให้ลูกรู้สึกขาดอะไร...จริงๆ ถ้ามว่ามันเป็นเรื่องที่ดีใหม่ เรื่องแบบนี้ มันก็ไม่โอเคหรอกนะ แต่ถ้ามันเกิดขึ้นแล้ว สิ่งแรกที่เรควรทำ มันก็คือบอกผู้ใหญ่ แต่เป็นสิ่งที่หนูไม่ได้ทำเลย หนูไม่ได้บอกอาจารย์ บอกแต่เพื่อน แฟน ...อย่างอาจารย์ก็ควรจะบอก จะช่วยแนะนำเรา ช่วยเซฟเรา..แต่กรณีหนูอีกไม่กี่เดือนหนูก็จะจบแล้วค่ะ แล้วถ้าหนูบอกสิ่งที่หนูได้กลับมาคือ ยังไงก็ดรอปเรียน หนูไม่อยากจะดรอป อยากจบพร้อมเพื่อน ทำงานพร้อมเพื่อน หนูก็เลยเลือกไม่บอกอาจารย์ แบบว่าเคยมีเคลงก่อนหน้าหนู อาจารย์ให้ดรอปเรียนเลย ถึงเราจะเรียนได้ก็เถอะ” (ID11)

“ผ่านช่วงเวลานั้นมาได้ ก็ต้องหมั่นให้กำลังใจตัวเองบ่อยๆ แล้วก็มองคนรอบข้าง มองคนที่เขาให้กำลังใจเรา มองถึงอนาคตข้างหน้า คือตั้งใจเรียนให้จบ แล้วก็ทำงานส่งเค้า(ลูก)เรียน เค้า(ผู้ชาย)ก็รู้นะคะก็ไม่ได้ยุ่งกัน ไม่ได้ช่วยค่าใช้จ่าย ขาดการติดต่อกันไปเลย หนูให้ 10 เพราะว่าหนูผ่านช่วงเวลานั้นมาได้ก็ต้องผ่านอะไรอื่นๆไปได้แน่นอน”(ID6)

“... ก็คิดว่าตัวเองเป็นคนเข้มแข็งมากพอ คือผ่านปัญหานี้ไปได้ ไม่น่าจะมีเรื่องอะไรที่ทำให้ไม่สบายใจได้อีกแล้ว คือเรื่องอื่นน่าจะเบาๆ ไปหมดแล้ว... เป็นปัญหาที่หนักที่สุดในชีวิตแล้ว เรื่องความสุขในชีวิต หนูให้สัก 8 ละกัน หนึ่งเพราะว่าหนูไม่ได้ทำแท้ง สองคือหนูยังเรียนจบตาม 4 ปีไม่ได้มีปัญหาอะไร การเรียนหนูว่าก็ดีนะ หนูอยู่ rank สูงอยู่ในกลุ่มเพื่อน หนูคิดว่ามันเปลี่ยนไม่ได้เพราะไอ้ 9 กับ 10 ที่หนูเล็งไว้คือหนูทำให้มันเกิดความไม่พร้อมนี้ขึ้นมาเอง ถ้าแก้ได้ก็คือ ก็อยากจะแก้ไอ้ตรงที่ไม่พร้อมนี้แหละ” (ID2)

“หนูให้ 8 เพราะว่าเลี้ยงลูกมา ก็มีความสุข หาเงิน หนูก็ไม่มีปัญหาอะไร แต่ว่าเราแค่ต้องปรับเวลาวางแผนให้ดีเรื่องเวลา จัดการตัวเองให้ได้ แต่ว่าเรื่องแบบเรื่องเรียนมันก็จะปัญหาสุด ถ้าจะให้พึ่งพอใจถึงคะแนน 10 หนูคิดว่าหนูจะสามารถย้อนเวลากลับไปเปลี่ยนได้ หนูคงต้องเรียนให้จบก่อนที่หนูจะมีลูก” (ID13)

“หนูให้ 8...(ถ้าจะต้องปรับเปลี่ยนให้ความพึงพอใจถึง 10 คะแนน)...ตอนนั้นถ้าหนูรู้ว่าหนูท้อง หนูก็คงจะดูแลตัวเองให้มากกว่านี้ค่ะ เพราะว่ากว่าที่หนูจะมาดูแลเค้าก็ 5 เดือนแล้ว เรื่องตั้งท้อง ถ้าเป็นไปได้ ก็จะไปก่อนค่ะ รอมือทุกอย่างก่อน ก็เลยมีปัญหาครอบครัว... ความพร้อมที่ว่าคือ อยากมีบ้านเป็นของตนเองก่อนค่ะ แบบมีเงินพอที่จะเลี้ยงลูกเราได้ ตอนนี้นั่นก็จะต๊อๆซัดๆ” (ID8)

“... (สิ่งสำคัญที่ทำให้ผ่านมาได้) หนูว่าใจตนเอง ใจต้องเข้มแข็ง ต้องสู้ ไม่คิดแบบ ไม่คิดยังงี้ ไม่คิดแฉลบ หนูให้ประมาณ 5 คะแนน เพราะว่าหนูยังรู้สึกว่า ถ้าเป็นไปได้ หนูอยากมีลูกตอนอื่นมากกว่า ถ้าย้อนได้ ก็ไม่ท้องตอนนี้ค่ะ อยากท้องตอนพร้อมมากกว่าประมาณแบบอายุ 26-27 ปี มีงานทำ มีชีวิตที่มั่นคงก่อน” (ID1)

สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการปรับเปลี่ยนบทบาทชีวิตแม่วัยเรียนของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทการใช้ชีวิตเมื่อเริ่มตั้งครรภ์ เข้าสู่ระยะคลอด และหลังคลอดของแม่วัยเรียน และศึกษาแรงสนับสนุนทางสังคมที่มีส่วนช่วยในการเผชิญปัญหาของแม่วัยเรียน ผู้ให้ข้อมูลเป็นแม่วัยเรียนมีบุตรคนแรกช่วงอายุ 19-24 ปี อายุเฉลี่ย 20.7 ปี (SD=1.63) ยังคงสถานะเป็นนักศึกษาระดับอุดมศึกษา คลอดบุตรที่โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี และบุตรยังมีชีวิตอยู่ เก็บข้อมูลในช่วงหลังคลอดไม่เกิน 1 ปี กลุ่มที่สองเป็นผู้ที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนหรือช่วยเหลือแม่วัยเรียน จำนวน 14 ครอบครัว

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคล และแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยแนวคำถามผ่านการตรวจสอบความชัดเจนของข้อคำถามและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ศึกษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างและผู้เกี่ยวข้องจำนวน 3 ครอบครัว ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ด้วยตนเองในชุมชน สถานที่ทำการเก็บข้อมูลเป็นไปตามความประสงค์ของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 14 ครอบครัว การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และวิเคราะห์แก่นสาระ (thematic analysis)

สรุปผลการวิจัย

จากผลการศึกษาดูบทบาทการใช้ชีวิตเมื่อเริ่มตั้งครรภ์ เข้าสู่ระยะคลอด และหลังคลอดของแม่วัยเรียนที่ยังคงสถานะเป็นนักศึกษาระดับอุดมศึกษา พบว่า

1) แม่วัยเรียนมีการรับรู้ต่อการตั้งครรภ์คลอด ที่เกิดโดยไม่ตั้งใจในระยะแรกเป็นความรู้สึกเสียใจ ผิดหวัง เนื่องจากแม่วัยเรียนมีความคาดหวังกับการเข้ามาศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาต้องการเรียนให้จบปริญญาตรี แต่ตั้งครรภ์โดยไม่ตั้งใจและคิดว่าการตั้งครรภ์ครั้งนี้มีผลต่อตนเองเรื่องการเรียนและการใช้ชีวิตประจำวัน และเหตุการณ์นี้ทำให้ครอบครัวเสียใจ ผิดหวัง ส่วนหนึ่งเสียใจผิดหวังเพราะใช้ชีวิตที่ผิดพลาดเกี่ยวข้องกับสุรา และถูกฝ่ายชายหลอกหลวง ไม่แสดงความรับผิดชอบ

ระยะต่อมาแม่วัยเรียนรับรู้ต่อการตั้งครรภ์คลอดโดยรู้สึกกังวล ings สับสนต่อการดำเนินชีวิตทั้งเรื่องการเรียน การดูแลตนเองขณะตั้งครรภ์ กังวลเรื่องความสมบูรณ์ของบุตรในครรภ์ บางรายคิดสับสนเรื่องทำแท้ง กังวลเรื่องความรู้สึกของคนในครอบครัว และเกรงว่าจะไม่ได้เรียนต่อ

การรับรู้ของแม่วัยเรียนระยะต่อมาคือ รู้สึกว่าตนเองต้องอดทนต่อสิ่งรอบข้างและอดทนต่ออารมณ์ฉุนเฉียว หงุดหงิดของตนเองทั้งในระยะที่ตั้งครรภ์จนคลอดและการเลี้ยงดูบุตรที่เกิดมาหลังคลอดต้องรับผิดชอบเรื่องต่างๆ มากขึ้นนอกจากเรื่องเรียน อดทนต่อความเจ็บป่วยช่วงตั้งครรภ์ ปัญหาค่าใช้จ่ายเพื่อเลี้ยงดูบุตร ปรับตัวเรื่องที่อยู่อาศัยและการสร้างครอบครัวร่วมกับครอบครัวฝ่ายชาย อารมณ์หงุดหงิดฉุนเฉียวที่มีต่อฝ่ายชายและครอบครัวฝ่ายชาย

2) การปรับตัวเพื่อการดำเนินชีวิตของแม่วัยเรียนสรุปประมวลความได้ดังนี้ แม่วัยเรียนต้องปรับตัวด้านการเรียน การเลี้ยงดูบุตร ด้านสังคมและเศรษฐกิจ

การปรับตัวด้านการเรียนนั้นมีความเกี่ยวข้องกับการแบ่งเวลาเลี้ยงดูบุตร แม่วัยเรียนบางรายตัดสินใจหยุดพักการเรียนเมื่อทราบว่าตั้งครรภ์และกลับมาเรียนต่อหลังคลอด บางรายขอเปลี่ยนชั่วโมงไปเรียนกับเพื่อน

ต่างกลุ่ม ลากหยุดเรียนเพื่อไปคลอด เพื่อเลี้ยงดูบุตร หรือบางรายหาผู้ช่วยเหลือดูแลบุตรช่วงที่ต้องไปเรียนหรือติดสอบหรือต้องไปฝึกงานนอกสถานศึกษา ในขณะที่บางรายบอกว่าโชคดีที่ใกล้เรียนจบแล้ว มีวิชาเรียนที่น้อยกว่าปกติ อาจารย์รับทราบและเข้าใจจึงไม่ได้รับผลกระทบมาก นอกจากนี้แม่้วยเรียนมีการเพิ่มพูนทักษะการเลี้ยงดูบุตรด้วยการศึกษาหาข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์ หรือปรึกษาบุคคลในครอบครัว

การปรับตัวด้านสังคมและเศรษฐกิจแม่้วยเรียนบางรายต้องหยุดการทำงานหารายได้เสริม กลับไปอยู่บ้านของพ่อแม่หรือบ้านของครอบครัวฝ่ายชายเพื่อลดรายจ่าย ความสัมพันธ์กับเพื่อนก็จะไม่ค่อยใกล้ชิดกันเหมือนเมื่อครั้งอยู่หอพัก แม่้วยเรียนบางรายยังสามารถทำงานหารายได้เสริมได้ตามปกติรองรับรายจ่ายที่เพิ่มขึ้น ส่วนหนึ่งมีรายได้จากฝ่ายชายที่ทำงานแล้วและขอเงินสนับสนุนจากครอบครัวตนเองและครอบครัวฝ่ายชาย

3) แรงสนับสนุนทางสังคมที่ช่วยเหลือแม่้วยเรียนตั้งแต่ตั้งครรภ์จนคลอดคือ ครอบครัวของตนเอง พ่อแม่และบุคคลในครอบครัวให้การยอมรับ มีบ้างที่ระยะแรกรู้สึกเสียใจ แต่ก็ได้คิดว่า ไม่กดดัน และยังช่วยเหลือดูแลกิจวัตรประจำวันทั้งเรื่องสุขภาพ การกินอยู่ ค่าใช้จ่าย ค่าเทอม ดูแลเรื่องการเดินทางมาเรียนหนังสือช่วยเหลือช่วงตั้งครรภ์ คลอดและช่วยดูแลบุตรหลังคลอด ในสถาบันการศึกษาแม่้วยเรียนได้รับการช่วยเหลือจากอาจารย์ที่รับฟังปัญหา ให้คำปรึกษาเรื่องการเรียน การสอบ ช่วยให้ลาเรียน ให้เปลี่ยนกลุ่มเรียนเมื่อต้องไปฝากครรภ์ แสดงความห่วงใยสอบถามเรื่องสุขภาพของแม่้วยเรียนและการเลี้ยงดูบุตร ส่วนเพื่อนของแม่้วยเรียนมีบทบาทเป็นผู้รับฟังปัญหา ให้กำลังใจ แจ้งเรื่องงานที่ต้องส่งอาจารย์ ช่วยพาแม่้วยเรียนมาคลอด ช่วยเดินเอกสารของบุตรระหว่างแม่้วยเรียนคลอด บุคลากรสาธารณสุขให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำดูแลสุขภาพตั้งแต่ฝากครรภ์ หลังคลอด ดูแลสุขภาพบุตรช่วงนอนรักษาตัวในโรงพยาบาล และสนับสนุนนมเสริมเมื่อมีน้ำนมไม่เพียงพอกับการเลี้ยงดูบุตร

บุคคลรอบข้างที่กล่าวมาทั้งหมดได้ให้ความช่วยเหลือแม่้วยเรียนในระยะต่อๆ มา แต่เมื่อเริ่มพบกับปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อม บุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่สุดคนแรกคือ ตัวแม่้วยเรียนเอง โดยแม่้วยเรียนกล่าวว่า สามารถผ่านเรื่องราวต่างๆ มาจนทุกวันนี้เพราะว่าตนเองมีความรับผิดชอบ คิดต่อสู้อย่างมีความคิดแง่ลบของตนเอง ไม่ไปสนใจสิ่งที่คนอื่นคิดว่าเป็นปัญหา ไม่มองว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นปัญหา หมั่นให้กำลังใจตัวเองบ่อยๆ แล้วก็มองคนรอบข้าง มองคนที่เขาให้กำลังใจเรา มองถึงอนาคตข้างหน้า ต้องเข้มแข็งมากพอ ต้องปรับเวลาวางแผนให้ดีเรื่องเวลา ต้องจัดการเรื่องเรียนและเรื่องอื่นๆ ของตัวเองให้ได้ สิ่งเหล่านี้ทำให้แม่้วยเรียนมีความรู้สึกพึงพอใจต่อการดำเนินชีวิตที่ผ่านมาของตนเองค่อนข้างสูงโดยคะแนนความสุข ความพึงพอใจในบทบาทการเป็นแม่้วยเรียนนั้นอยู่ในระดับ 10 จำนวน 6 ราย ระดับ 8, 7, 5 จำนวน 5, 2, 1 ราย ตามลำดับ (0 = ไม่พึงพอใจ 10 = พึงพอใจมากที่สุด) และหากให้แม่้วยเรียนสามารถปรับเปลี่ยนเหตุการณ์ต่างๆ ที่ผ่านมา แม่้วยเรียนอยากเรียนให้จบ มีงานทำแล้วจึงคิดมีบุตร

อภิปรายผลการวิจัย

ในสังคมปัจจุบันนี้ การอยู่กินด้วยกันระหว่างศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษาหญิงชายสามารถพบเห็นได้ทั่วไป โดยเฉพาะระดับอุดมศึกษาที่แยกจากครอบครัวมาอยู่หอพัก พฤติกรรมเหล่านี้เป็นการสร้างค่านิยมใหม่ในกลุ่มเยาวชน คือเห็นว่าเป็นเรื่องที่ยอมรับกันได้ในสังคมเพื่อน แต่ยังไม่เป็นที่ยอมรับของผู้ใหญ่ เมื่อหญิงชายมาอยู่ร่วมกัน ย่อมเป็นเรื่องยากที่จะไม่มีเพศสัมพันธ์ ตามมาด้วยการตั้งครรภ์ ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่า

เยาวชนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่มีการอยู่ด้วยกันเป็นคู่หญิงชาย มีการป้องกันการตั้งครรภ์แต่ไม่สม่ำเสมอ จึงทำให้เกิดปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมขึ้นมา ส่วนน้อยที่ตั้งครรภ์เพราะพฤติกรรมเที่ยวเตร่ยามกลางคืน ดื่มสุราทำให้ขาดสติ ภายหลังเกิดเหตุการณ์ตั้งครรภ์ไม่พร้อม ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีการปรับเปลี่ยนบทบาทและแสดงการรับรู้ดังนี้

1. ความรู้สึกเสียใจและผิดหวัง แม่วัยเรียนทุกคนมีความคาดหวังต่อการเรียนในระดับอุดมศึกษา ต้องการมีวุฒิการศึกษาที่สูงขึ้น เพื่อก้าวไปสู่ตำแหน่งหน้าที่การงานที่ดี มีเงินเดือนสูง และเป็นความคาดหวังของครอบครัว มีการศึกษาว่านักเรียนที่จะเลือกศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาซึ่งมีการแข่งขันสูง และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเลือกศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษา ได้แก่ เกรดเฉลี่ย แผนการเรียน และรายได้รวมต่อเดือนของบิดามารดาที่ระดับนัยสำคัญ 0.05⁽²²⁾ การก้าวเข้ามาสู่สถาบันอุดมศึกษาได้ต้องผ่านกระบวนการแข่งขันเพื่อสอบคัดเลือก มีค่าใช้จ่ายที่ผู้ปกครองต้องรับภาระ ยิ่งเป็นแรงกดดันให้แม่วัยเรียนรู้สึกท้อใจและผิดหวัง และเกรงว่าจะไม่สามารถเรียนให้จบในระดับปริญญาตรีได้ และจากการศึกษาปัจจัยด้านกระบวนการในครอบครัว พบว่าพ่อแม่มีความคาดหวังในตัวลูกอยากให้เรียนจบอย่างน้อยระดับปริญญาตรี สนใจในการเรียน และพร้อมสนับสนุนด้านการเงินเพื่อส่งเสริมการเรียน และส่วนหนึ่งมองว่าโครงสร้างครอบครัวที่เปลี่ยนไปจากสมัยก่อน คือพ่อแม่มีลูกน้อยลง ทำให้คาดหวังกับลูกคนเดียวสูง ส่วนลูกก็อยากทำให้พ่อแม่สมหวังเช่นกันจนเพิ่มความเครียดให้กับตัวเอง⁽²³⁾ และจากประสบการณ์ของมารดาวัยรุ่นขณะเลี้ยงดูบุตรและเรียนหนังสือที่ศึกษานอกระบบ พบว่ามารดาวัยรุ่นเห็นความสำคัญของการศึกษา คือจะทำให้ตนเองมีวุฒิการศึกษาที่ดีกว่าเดิม ซึ่งมีโอกาสเลือกงานได้ง่ายกว่าและดีกว่างานที่มีวุฒิต่ำกว่า เมื่อมีอาชีพก็จะสามารถหาเงินหารายได้ มาเลี้ยงดูบุตร และช่วยเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัว อีกทั้งยังเป็นการทำตามฝันในเรื่องของอาชีพที่เคยตั้งเป้าไว้ แม้ว่าครั้งหนึ่งจะเคยก้าวพลาดไปโดยการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร แต่ก็ยังมีโอกาสได้กลับมาเรียนอีกครั้งหลังจากมีบุตรแล้ว อีกทั้งการศึกษายังช่วยให้มารดาวัยรุ่นได้มีสังคม มีความรู้นำไปสอนบุตร และสามารถเป็นที่พึ่งของบุตรได้ มารดาวัยรุ่นอยากให้บุตรมีอนาคตที่ดีเช่นเดียวกัน⁽⁴⁾

การรับรู้ระยะต่อมา แม่วัยเรียนรู้สึกกังวล ings สับสนต่อการดำเนินชีวิต มีแม่วัยเรียน 1 ราย ที่ตั้งใจตั้งครรภ์เนื่องจากสามีต้องการมีบุตร แต่การดำเนินชีวิตก็มีความรู้สึกกังวลไม่ต่างกับแม่วัยเรียนที่ไม่ได้ตั้งใจตั้งครรภ์ เนื่องจากแม่วัยเรียนทุกคนยังมีหน้าที่หลักต้องรับผิดชอบคือ การศึกษาเล่าเรียน ทำให้รู้สึกกังวลทั้งเรื่องการเรียนและการดูแลบุตรในครรภ์ กังวลเรื่องการปกปิดรูปลักษณะของตนเองต่อสังคมเพื่อนและคนรอบข้าง เกิดความกังวล สับสนจากการที่แม่วัยเรียนคิดไปทำแต่ไม่มีค่าใช้จ่ายที่เพียงพอ จึงตัดสินใจกลับมาดูแลตนเองและบุตรในครรภ์ด้วยการลดละเลิกปัจจัยเสี่ยงที่ส่งผลเสียต่อบุตรในครรภ์และตนเอง ส่วนหนึ่งยังสับสนกับการวางแผนชีวิต ไม่กล้าบอกเรื่องราวขณะนั้นกับครอบครัว กนกพร นทีธนสมบัติ⁽²⁴⁾ กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายในทุกระบบส่งผลต่ออารมณ์ ความรู้สึก และความวิตกกังวลแก่สตรีมีครรภ์เป็นอย่างยิ่ง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการตั้งครรภ์เป็นวิกฤตตามวุฒิภาวะในชีวิต (Pregnancy as crisis)

แม่วัยเรียนต้องใช้ความอดทนกับสิ่งรอบข้างและอดทนต่ออารมณ์ฉุนเฉียว หงุดหงิดของตนเอง เนื่องจากมีภาระหน้าที่หลายบทบาท ต้องรับผิดชอบหลายด้าน และค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น อดทนต่อภาวะเจ็บป่วยทั้งของตนเองและบุตร และปัญหาด้านความสัมพันธ์กับฝ่ายชาย เหนื่อย หงุดหงิดที่ต้องเรียนหนักขึ้นและต้องแบ่งเวลาเลี้ยงดูบุตรทั้งกลางวันและกลางคืน เนตรชนก แก้วจินทา⁽²⁵⁾ ทำการศึกษาพบว่าวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์เผชิญกับปัจจัยหลายๆ ปัจจัยที่นำไปสู่การเกิดภาวะซึมเศร้า ได้แก่ ปัจจัยกระตุ้นด้านความเครียด ความกังวล ความ

กลัว และได้มีการศึกษาการปรับเปลี่ยนตนเองสู่คุณแม่วัยใสของเยาวชนในจังหวัดเชียงรายพบว่า มีขั้นตอนสามระยะ คือระยะตัดสินใจดำรงครรรค์ ระยะดำรงครรรค์และระยะคลอด ในระยะการตัดสินใจว่าจะดำรงครรรค์ แม่ไว้วัยใสจะเกิดการปรับตัวทางด้านร่างกายและอารมณ์ตามพัฒนาการของสตรีมีครรรค์ที่พยายามดูแลตนเองและเตรียมใจเพื่อให้พร้อมรับกับสถานะใหม่แม้จะเต็มใจหรือไม่ก็ตาม เป็นระยะที่พยายามหาเหตุผลเพื่อให้ตนเองมีชีวิตใหม่ที่สมดุล⁽²⁶⁾

2. การปรับตัวเพื่อการดำเนินชีวิตของแม่ไว้วัยเรียนมีหลายด้าน ได้แก่ ด้านการเรียน การเลี้ยงดูบุตร การปรับตัวด้านสังคม และเศรษฐกิจ ในส่วนของการเรียนแม่ไว้วัยเรียนมีความตั้งใจเข้าเรียนกับกลุ่มเพื่อน ต้องปรับการแต่งกายเพื่อปิดบังรูปร่างไม่ให้เพื่อนหรืออาจารย์สังเกตเห็นในระยะแรก เนื่องจากสังคมไทยยังไม่ยอมรับกับภาพชุดนักเรียนตั้งครรรค์ แม่ไว้วัยเรียนมีการแสวงหาความรู้เพื่อดูแลสุขภาพของตนเอง คาดหวังให้บุตรที่เกิดมาสมบูรณ์แข็งแรง มีการฝากครรรค์กับแพทย์ทุกราย หลังคลอดแม่ไว้วัยเรียนพยายามเลี้ยงดูบุตรด้วยตนเองมีพ่อแม่มาช่วยเลี้ยงดูบ้าง หรือย้ายไปอยู่กับครอบครัว หรือจัดส่งนมแม่แช่แข็งไปให้ลูก จากการศึกษาในแอฟริกาใต้พบว่าหญิงตั้งครรรค์วัยรุ่นมีการรับรู้ว่าการตั้งครรรค์และการให้กำเนิดทารกส่งผลให้พวกเธอต้องมีการ รับผิดชอบกับชีวิตที่เกิดขึ้นอย่างเต็มที่ แต่พวกเขาก็ยังไม่มั่นใจในความสามารถของตนเองในการที่จะดูแลทารก⁽²⁷⁾ เช่นเดียวกับมารดาวัยรุ่นที่เลี้ยงดูบุตรและเรียนหนังสือที่การศึกษานอกระบบทุกคนต่างก็มีเป้าหมายในชีวิตที่จะมีหน้าที่การงานที่ดีในอนาคต ทุกคนเห็นความสำคัญของการเรียน อีกทั้งยังมีกำลังใจและแรงบันดาลใจ คือ บุตรและครอบครัว ที่จะช่วยให้ก้าวผ่านสถานการณ์นี้ไปได้⁽⁴⁾

ส่วนการปรับตัวด้านสังคมและเศรษฐกิจของแม่ไว้วัยเรียนนั้นบางรายเมื่อตั้งครรรค์ไม่ได้ทำงานหารายได้เสริม ต้องกลับไปอยู่บ้านของพ่อแม่หรือบ้านของครอบครัวฝ่ายชาย ความสัมพันธ์กับเพื่อนก็ห่างกันไป แม่ไว้วัยเรียนบางรายยังสามารถทำงานหารายได้เสริมได้ตามปกติเนื่องจากต้องเก็บเงินเพราะมีรายจ่ายเพิ่มขึ้น ส่วนหนึ่งมีรายได้จากฝ่ายชายที่ทำงานแล้วและขอเงินสนับสนุนจากครอบครัวตนเองและครอบครัวฝ่ายชาย ในประเทศฟิลิปปินส์มีการศึกษาถึงประสบการณ์ของการตั้งครรรค์ของมารดาวัยรุ่น พบว่ามารดาวัยรุ่นต้องเผชิญกับสิ่งท้าทายหลายอย่าง เช่น การเลี้ยงดูบุตรและหาเงินมาใช้จ่ายในครอบครัวโดยเฉพาะค่าใช้จ่ายของบุตรแต่พวกเขาก็สามารถปรับตัวรับมือกับสิ่งเหล่านี้ได้ในที่สุด⁽²⁸⁾

3. แรงสนับสนุนทางสังคมที่ช่วยเหลือแม่ไว้วัยเรียนผ่านเหตุการณ์ตั้งครรรค์ไม่พร้อมและเลี้ยงดูบุตรมาได้ เพราะได้รับความช่วยเหลือจากครอบครัวของตนเอง พ่อแม่และบุคคลในครอบครัวให้การยอมรับ มีบ้างที่ระยะแรกรู้สึกเสียใจ แต่ก็ไม่ได้ดูดำ ไม่กดดัน และยังช่วยเหลือดูแลกิจวัตรประจำวันทั้งเรื่องสุขภาพ การกินอยู่ ค่าใช้จ่าย ค่าเทอม ดูแลเรื่องการเดินทางมาเรียนหนังสือ มาอยู่ให้กำลังใจช่วงตั้งครรรค์ คลอดและช่วยดูแลบุตร หลังคลอด แม่ไว้วัยเรียนบางรายได้รับความช่วยเหลือจากฝ่ายชายและครอบครัวของฝ่ายชายเรื่องค่าใช้จ่ายในกิจวัตรประจำวัน ที่พักอาศัย รวมถึงการช่วยเหลือเลี้ยงดูบุตร ค่าใช้จ่ายของบุตร เช่นเดียวกับการศึกษามารดาวัยรุ่นที่ตั้งครรรค์โดยไม่ได้วางแผน จ.อุบลราชธานี พบว่ามารดาเหล่านี้ได้ตั้งเป้าหมายชีวิตคือการสร้างอนาคตที่สดใส โดยมีบุตรเป็นแรงบันดาลใจ ให้อดทนและผลักดันให้ชีวิตประสบความสำเร็จรวมถึงการได้รับปัจจัยสนับสนุนจากครอบครัว⁽²⁹⁾

ในสถาบันการศึกษาแม่ไว้วัยเรียนได้รับการช่วยเหลือจากอาจารย์ที่รับฟังปัญหา ให้คำปรึกษาเรื่องการเรียน การสอบ ช่วยให้ลาเรียน รวมถึงการแสดงความรักห่วงใยสอบถามเรื่องสุขภาพของแม่ไว้วัยเรียนและเรื่องการเลี้ยงดูบุตรของแม่ไว้วัยเรียน ส่วนเพื่อนของแม่ไว้วัยเรียนมีบทบาทเป็นผู้รับฟังปัญหา ให้กำลังใจ ช่วยเหลือเรื่อง

การเรียน และช่วยพาแม่วัยเรียนมาคลอด ช่วยเดินเอกสารของบุตรระหว่างแม่วัยเรียนคลอด ความช่วยเหลือ
ในสถานศึกษาที่มีให้กับแม่วัยเรียน เป็นเพียงกลุ่มของอาจารย์กับเพื่อนที่ใกล้ชิด แต่ในระดับนโยบายของ
สถาบันการศึกษา ยังไม่เป็นไปตามราชกิจจานุเบกษา เผยแพร่กฎกระทรวงในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการ
ตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. ๒๕๖๑ ที่กำหนดประเภทของสถานศึกษาและการดำเนินการของสถานศึกษาให้จัดหา
และพัฒนาผู้สอนให้มีทัศนคติที่ดี เข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของนักเรียนหรือนักศึกษาแต่ละระดับที่สอดคล้อง
กับการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ให้คำปรึกษาในเรื่องการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นแก่
นักเรียนหรือนักศึกษา หากมีนักเรียนหรือนักศึกษาซึ่งตั้งครรภ์อยู่ในสถานศึกษา ต้องไม่ให้นักเรียนหรือ
นักศึกษานั้นออกจากสถานศึกษาดังกล่าว เว้นแต่เป็นการย้ายสถานศึกษา โดยจัดให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือ
และคุ้มครองนักเรียนหรือนักศึกษาซึ่งตั้งครรภ์ ให้ได้รับการศึกษาด้วยรูปแบบที่เหมาะสมและต่อเนื่อง⁽³⁰⁾
เนื่องจากในความเป็นจริง แม่วัยเรียนยังมีบทเรียนจากเพื่อนหรือผู้ที่ตั้งครรภ์ในสถานศึกษาถูกให้พักการเรียน
แม่วัยเรียนจึงเลือกที่จะปกปิดอำพรางการแต่งกาย หรือบางรายไม่กล้าที่จะบอกอาจารย์ เพราะเกรงว่าจะไม่
สามารถเรียนหนังสือต่อไปได้

ในส่วนของบุคลากรสาธารณสุขให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำดูแลสุขภาพตั้งแต่ฝากครรภ์ คลอด
หลังคลอด ดูแลสุขภาพบุตรช่วงนอนรักษาตัวในโรงพยาบาล และสนับสนุนนมเสริมให้กับบุตรเมื่อแม่วัยเรียนมี
น้ำนมไม่เพียงพอกับการเลี้ยงดูบุตร ซึ่ง สุภาวดี เครือโชติกุล⁽³¹⁾ กล่าวว่ากลยุทธ์การพยาบาลในการส่งเสริมการ
ปรับบทบาทการเป็นมารดาของสตรีตั้งครรภ์วัยรุ่น การตั้งครรภ์วัยรุ่นนับว่าเป็นภาวะวิกฤตต่อสุขภาพที่ทำให้
เกิดความเสี่ยงต่อภาวะแทรกซ้อนค่อนข้างสูง ได้แก่ เกิดการแท้ง โรคโลหิตจางร่วมกับการตั้งครรภ์ ภาวะพิษ
แห่งครรภ์ ทารกมีการเจริญเติบโตช้าในครรภ์ คลอดก่อนกำหนด คลอดทารกน้ำหนักน้อยทารกตายในครรภ์
เป็นต้น พยาบาลมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้สตรีตั้งครรภ์วัยรุ่นสามารถตั้งครรภ์ได้อย่างปกติ และปรับ
บทบาทการเป็นมารดาได้อย่างเหมาะสม ด้วยการให้การพยาบาลที่สอดคล้องกับความต้องการตามพัฒนา
ขณะตั้งครรภ์และพัฒนาแรงสนับสนุนทางสังคมจากบุคคลใกล้ชิดให้มีส่วนร่วมในการให้กำลังใจ คำแนะนำและ
การช่วยเหลือ

บุคคลรอบข้างที่กล่าวมาทั้งหมด ได้ให้ความช่วยเหลือแม่วัยเรียนในระยะต่อๆ มา แต่เมื่อเริ่มพบกับ
ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อม ผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดคนแรกคือ ตัวแม่วัยเรียนเอง โดยแม่วัยเรียนกล่าวว่า
สามารถผ่านเรื่องราวต่างๆ มาจนทุกวันนี้เพราะว่าตนเองมีความรับผิดชอบ คิดต่อสู้กับความคิดแง่ลบของ
ตนเอง ไม่ไปสนใจสิ่งที่คนอื่นคิดว่าเป็นปัญหา ไม่มองว่าสิ่งที่เกิดขึ้นมันเป็นปัญหา หมั่นให้กำลังใจตัวเองบ่อยๆ
แล้วก็มองคนรอบข้าง มองคนที่เขาให้กำลังใจเรา มองถึงอนาคตข้างหน้า ต้องเข้มแข็งมากพอ ต้องปรับเวลา
วางแผนให้ดีเรื่องเวลา ต้องจัดการเรื่องเรียนและเรื่องอื่นๆ ของตัวเองให้ได้ สิ่งเหล่านี้ทำให้แม่วัยเรียนมี
ความรู้สึกพึงพอใจต่อการดำเนินชีวิตที่ผ่านมาของตนเองค่อนข้างสูงโดยคะแนนความสุข ความพึงพอใจใน
บทบาทการเป็นแม่วัยเรียนนั้นอยู่ในระดับ 5-10 (0 = ไม่พึงพอใจ 10 = พึงพอใจมากที่สุด) และหากให้แม่
วัยเรียนสามารถปรับเปลี่ยนเหตุการณ์ต่างๆ ที่ผ่านมา แม่วัยเรียนอยากเรียนให้จบ มีงานทำแล้วจึงคิดมีบุตร
ตั้งการศึกษาของริณา ต๊ะดี⁽³²⁾ พบว่าการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นไม่ได้ส่งผลกระทบในเชิงลบอย่างเดียว แต่ยังส่งผลใน
เชิงบวกด้วย และวัยรุ่นหญิงสามารถรับมือกับการเปลี่ยนผ่านและผลกระทบที่เกิดขึ้นได้ สามารถปรับตัวเข้ากับ
บทบาทใหม่ได้ในที่สุด โดยแรงสนับสนุนจากครอบครัวและคนรอบข้างมีส่วนสำคัญที่ช่วยผลักดันให้วัยรุ่นหญิง
สามารถใช้ชีวิตใหม่ในฐานะผู้ใหญ่และแม่ได้อย่างเหมาะสม

ถึงแม้ว่าการตั้งครรภ์และการเป็นแม่วัยเรียนจะไม่เป็นที่ยอมรับและส่งผลกระทบต่อร่างกาย จิตใจ สังคม เศรษฐกิจและการเงินของแม่วัยเรียน โดยเฉพาะช่วงแรกของการเปลี่ยนผ่านคือตั้งแต่เริ่มรู้ว่าตั้งครรภ์ไม่ตั้งใจ แต่เมื่อเวลาผ่านไปแม่วัยเรียนสามารถเรียนรู้ที่จะรับมือกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและมีการปรับตัวเพื่อรับบทบาทใหม่ในฐานะแม่ได้อย่างเหมาะสม โดยการช่วยเหลือจากครอบครัวและบุคคลรอบข้าง ที่ช่วยบรรเทา ความรุนแรงจากผลกระทบด้านลบของการตั้งครรภ์และการเลี้ยงดูบุตร สำหรับแม่วัยเรียนในการศึกษาวิจัยนี้ ส่วนใหญ่ไม่ใช่แม่วัยรุ่น (อายุเฉลี่ยอยู่ที่ 20.7 ปี) แต่สถานะคือแม่วัยเรียนที่มีอายุมากกว่าแม่วัยรุ่น ซึ่งการใช้ชีวิตทั้งแม่วัยเรียนและแม่วัยรุ่นในสถาบันอุดมศึกษานั้นบทบาทหน้าที่หลักเหมือนกัน คือการศึกษาเล่าเรียน และยังเป็นผู้ที่อยู่ในความดูแลของผู้ปกครองที่รับผิดชอบค่าใช้จ่ายการเรียนและค่าใช้จ่ายในกิจวัตรประจำวัน อื่นๆเหมือนกับแม่วัยรุ่น ถึงแม้ว่าแม่วัยเรียนจะบรรลุนิติภาวะคืออายุ 20 ปีบริบูรณ์แล้วก็ตามแต่ก็ยังมีรายได้ที่จะดูแลตนเองได้เต็มที่ ได้มีทีมผู้เชี่ยวชาญเสนอให้มีการปรับนิยามช่วงอายุของ "วัยรุ่น" เสียใหม่ให้อยู่ในวัยราว 10-24 ปี เพื่อปรับเปลี่ยนข้อกำหนดและนโยบายของหน่วยงานรัฐต่าง ๆ ที่ดูแลด้านเยาวชนให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เป็นจริง เช่น อาจขยายการให้ความช่วยเหลือทางการศึกษาแก่เยาวชนที่มีอายุมากขึ้น หรือ อนุญาตให้ผู้ปกครองกลางเพื่อดูแลบุตรหลานที่มีอายุตามเกณฑ์ดังกล่าวได้⁽⁹⁾ สำหรับประเทศไทยยังให้ความสำคัญกับการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ไม่พร้อมเกือบทั้งหมดอยู่ในช่วงอายุต่ำกว่า 20 ปีและให้ความช่วยเหลือแม่วัยรุ่นที่อายุต่ำกว่า 20 ปีเท่านั้น เช่นในกรณีการฝังยาคุมกำเนิดฟรีสำหรับแม่วัยรุ่น ซึ่งเป็นวิธีการป้องกันการตั้งครรภ์ที่มีประสิทธิภาพสูงและมีค่าใช้จ่ายสูง ปัจจุบันการจัดบริการยังไม่ครอบคลุมถึง เยาวชนที่อายุมากกว่า 20 ปี ซึ่งกลุ่มดังกล่าวก็ยังอยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียนยังไม่มีรายได้เช่นเดียวกัน อีกทั้งเป็นที่ทราบกันว่าในกลุ่มนักศึกษาส่วนใหญ่ออกจากบ้านมาอยู่หอพักและอยู่กินกันเป็นคู่หญิงชาย หากใช้วิธีการคุมกำเนิดที่มีประสิทธิภาพต่ำและขาดความต่อเนื่องในการคุมกำเนิด ก็จะมีผลทำให้เกิดการตั้งครรภ์ไม่พร้อม ในนักศึกษาระดับอุดมศึกษามากขึ้นเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะและการนำผลการวิจัยไปใช้

ด้านปฏิบัติการและบริหารจัดการ

1. ผลการวิจัยเรื่อง การปรับเปลี่ยนบทบาทชีวิตแม่วัยเรียนของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา สามารถนำข้อคิดเห็น และประสบการณ์ที่ตกผลึก นำองค์ความรู้ที่ได้จากมุมมองและประสบการณ์ของแม่วัยเรียนเป็นแนวทางให้คำแนะนำแม่วัยเรียนในสถาบันการศึกษาทุกระดับให้ได้รับการดูแลสุภาพอย่างเหมาะสม และเป็นแนวทางช่วยเหลือแม่วัยเรียนให้คงอยู่ในระบบการศึกษาต่อไป ทั้งนี้เพื่อความสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 และกฎกระทรวงราชกิจจานุเบกษา เผยแพร่กฎกระทรวงในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันในวัยรุ่น พ.ศ. 2561

2. บุคลากรด้านสาธารณสุข นำองค์ความรู้จากการวิจัยมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน พัฒนางานประจำเพื่อดูแลสุขภาพวัยรุ่นและวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ในหน่วยบริการ จัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของคลินิกฝากครรภ์ให้เป็นสัดส่วน เพื่อให้หญิงตั้งครรภ์วัยเรียน สามารถเปิดเผยข้อมูลโดยไม่รู้สึกล้ออายต่อหญิงตั้งครรภ์อื่นๆ ที่อยู่บริเวณใกล้เคียง รวมถึงบริหารจัดการเพื่อการติดตามดูแลสุขภาพครอบครัวในชุมชนตามความประสงค์ของแม่วัยเรียน

3. สำหรับบริบทพื้นที่ในชุมชนที่มีสถานบริการ ร้านเหล้า พื้นที่เสี่ยงหลายแห่ง ควรมีหน่วยงานที่เข้ามากำกับดูแลอย่างใกล้ชิด เนื่องจากสถานบริการดังกล่าวมีเยาวชนเข้าไปทำงานหารายได้เสริม มีการนัดพบปะกันเที่ยวกลางคืน และมีพฤติกรรมดื่มสุรา ใช้สารเสพติดทำให้ขาดสติควบคุมตนเอง จึงเกิดเหตุการณ์การตั้งครรภ์ไม่พร้อมและปัญหาด้านอื่นๆตามมา

4. ระดับนโยบาย หน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องในชุมชน ควรร่วมมือกันส่งเสริมสนับสนุนให้มีบริการเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานของแม่วัยเรียน เช่น จัดให้มีคลินิกนมแม่ ศูนย์เลี้ยงดูเด็กเล็ก ศูนย์ประสานความช่วยเหลือด้านสังคมและเศรษฐกิจให้กับแม่วัยเรียน

ด้านการศึกษา

1. สถาบันการศึกษาควรมีการร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์สภาพปัญหาสถานการณ์การตั้งครรภ์ของนักศึกษา ให้เกิดความตระหนักในปัญหาและร่วมกันค้นหาแนวทางเพื่อป้องกัน ช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันเสี่ยงทางเพศของเยาวชนที่เหมาะสมกับบริบทสถาบัน

2. สถาบันศึกษาลงถึงระดับคณะ ควรร่วมกับหน่วยงานด้านสาธารณสุข จัดบริการให้การปรึกษาสำหรับนักศึกษาเป็นบริการแบบเชิงรุกหรือตั้งรับในสถานศึกษา โดยมีการระบุชัดเจนว่า มีบริการปรึกษาเรื่องการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ การคุมกำเนิด และป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อม จะเป็นช่องทางให้นักศึกษาเข้ารับการศึกษาได้เร็วขึ้น เนื่องจากปัจจุบันนักศึกษามีการอยู่ร่วมกันเป็นคู่หญิงชายจำนวนมาก

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาถึงทัศนคติ มุมมองของผู้บริหารด้านการศึกษา ครูอาจารย์ เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรรภ์ไม่พร้อมในสถานศึกษา
2. ควรมีการศึกษารูปแบบการสร้างเครือข่ายทั้งในภาครัฐและเอกชน ครอบครัวและชุมชนเพื่อหาแนวทางในการปฏิบัติและป้องกันแก้ไขปัญหาการตั้งครรรภ์ในวัยเรียนและการตั้งครรรภ์ไม่พร้อมอย่างเป็นรูปธรรม

ผลผลิต

ผลผลิตงานวิจัยเรื่อง การปรับเปลี่ยนบทบาทชีวิตแม่วัยรุ่นเรียนของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา
(Maternal Task Adaptation of Undergraduated Student)

1. ผลงานอยู่ระหว่างรอตีพิมพ์ในวารสารระดับชาติ
2. นำองค์ความรู้จากการวิจัยมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานพัฒนางานประจำเพื่อดูแลสุขภาพวัยรุ่นในงานคลินิกเพื่อนใจวัยใส ม.บูรพา ซึ่งเป็นคลินิกวัยรุ่นของโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยบูรพา และนำบทเรียนที่ได้จากการศึกษาวิจัยมาเป็นอุทาหรณ์ในการรณรงค์ป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อม และเป็นแนวทางติดตามดูแลสุขภาพนักศึกษาตั้งครรภ์และวัยรุ่นตั้งครรภ์ในโรงพยาบาลต่อเนื่องไปยังชุมชนและในสถานศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

1. ยุพเยาว์ วิศพรณ, สมจิต ยาใจ. ผลกระทบด้านสุขภาพ ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจจากการตั้งครรภ์ของแม่วัยรุ่นจังหวัดจันทบุรี. วิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี 2559; 27(ฉบับเพิ่มเติม): 1-15.
2. ศศินันท์ พันธุ์สุวรรณ, พัชรินทร์ สว่าง, อิชยา มอญแสง, พัชรินทร์ ไชยบาล. ประสบการณ์หลังตั้งครรภ์วัยรุ่นที่ไม่ได้แต่งงานในภาคเหนือตอนบน มหาวิทยาลัยพะเยา จังหวัดพะเยา.พยาบาลสงขลานครินทร์ 2555; 33 (3): 17-36.
3. จีราภรณ์ ปราบดิน ,ศศิธร พุ่มดวง, เบญญาภา ธิติมาพงษ์. ความกลัวการคลอดและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความกลัวการคลอดของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น. พยาบาลศาสตร์และสุขภาพ 2560; 40 (2): 96-106.
4. เบญญาภา ธิติมาพงษ์, จันทร์ปภัทร์ เครือแก้ว, สุนันทา ยังวนิชเศรษฐ. ประสบการณ์ของมารดาวัยรุ่นขณะเลี้ยงดูบุตรและเรียนหนังสือ ที่การศึกษานอกระบบ. พยาบาลสงขลานครินทร์2560; 37 (3): 37-47.
5. ปัญจภรณ์ ยะเกษม, พัชรารัณท์ ไชยสังข์. ประสบการณ์การเป็นแม่ของวัยรุ่น.วิจัยทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ 2557; 8(1): 28-34.
6. บุรเทพ โชคชนานุกุล, กมลชนก ขาสวรรณ. การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น: ผลกระทบทางสังคมจากมุมมองเรื่องเพศของแม่ต่างรุ่น. ประชากร 2559; 4: 61-79.
7. วิทยากร เชียงกุล. จิตวิทยาวัยรุ่น:ก้าวข้ามปัญหาและพัฒนาศักยภาพด้านบวก. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สายธาร; 2552.
8. Kall V.R., Cavanaugh,C.J. Human Development. California:Brooks/Cole Publishing Company; 1996.
9. Kinghorn A, Shanaube K, Toska E, Cluver L, Bekker L. Defining adolescence: priorities from a global health perspective.Lancet Child Adolescent Health 2018; 2 (5): 305-7.
10. ศูนย์เรียนรู้สุขภาพ [อินเทอร์เน็ต]. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ; 2561 [วันที่อ้างอิงถึง 12 พฤศจิกายน 2561]. ที่มา <http://www.thaihealth.or.th/Content/44957-.....>
11. สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ2 [อินเทอร์เน็ต]. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์; 2562 [วันที่อ้างอิงถึง 28 มีนาคม 2562]. ที่มา http://tps02.m-society.go.th/wp-content/uploads/2019/03/report_21032562101230.pdf.
12. สุรศักดิ์ ฐานีพานิชสกุล. การตั้งครรภ์วัยรุ่น:ปัญหาของอนามัยวัยรุ่นในทศวรรษหน้า. วิทยาศาสตร์การแพทย์ 2550; 21(2): 81-6.
13. ลำเจียก กำธร. วัยรุ่น วัยรุ่นกับปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อม ป้องกันอย่างไร. วิทยาลัยบรมราชชนนี กรุงเทพ 2557; 30 (3): 97-105.
14. สุพร อภินันทเวช. การให้คำปรึกษาในวัยรุ่นตั้งครรภ์. ใน: ธราธิป โคละทัต, บุญยิ่ง มานะบริบูรณ์, วิทยา ธิธาพันธ์, บรรณาธิการ. วัยรุ่นตั้งครรภ์และทารกเกิดก่อนกำหนดปัญหาที่ท้าทาย.กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชซิ่ง; 2553, หน้า 107-12.
15. องค์การยูนิเซฟ[อินเทอร์เน็ต]. กรุงเทพฯ:องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย;2559. [วันที่อ้างอิงถึง 15 พฤศจิกายน 2561]. ที่มา https://www.unicef.org/Thailand/sites/unicef.org.thailand/files/201808/160705_SAAP_in_Thailand_report_TH.pdf.

16. ไพศาล แยมวงษ์: การศึกษาการสนับสนุนทางสังคมที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. [สารนิพนธ์]. กรุงเทพฯ: ศรีนครินทรวิโรฒ, 2555.
17. นิสา ชูโต. การวิจัยเชิงคุณภาพ 2. กรุงเทพฯ: บริษัท แม็ทสปอยท จำกัด, 2545.
18. แหวดดาว พรมเสน. การวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ. มทร.อีสาน 2554; 4 (1): 95-102.
19. สิริรณภา กิจเกื้อกุล. งานวิจัยเชิงคุณภาพ: กระบวนทัศน์ที่แตกต่างและมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อน. ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร 2561; 20 (1): 272-83.
20. ประวิต เอรารวรรณ์. การวิจัยปฏิบัติการ: การเรียนรู้ของครูและการสร้างพลังร่วมในโรงเรียน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดอกหญ้าวิชาการ, 2545.
21. ศิลปพร ศรีจันเพชร. การวิจัยเชิงคุณภาพ. วิชาชีพบัญชี 2560; 13(37): 92-103.
22. ปรีดาภรณ์ กาญจนสำราญวงศ์, เขมิกา อูระวงศ์, ธนาพร คงรอด, อานิษฐ์ สาสและ. ความต้องการ การศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนรัฐบาล จังหวัดสงขลา. วิจัยทาง การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2559; 11(1): 75-90.
23. ณัฐธนีย์ ลิ้มวัฒนาพันธ์ [อินเทอร์เน็ท]. เชียงใหม่: ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง; 2562 [วันที่ อ้างถึง 11 พฤศจิกายน 2562]. ที่มา <https://www.tcijthai.com/news/2019/7/scoop/9226>.
24. กนกพร นทีธนสมบัติ. ทฤษฎีการเปลี่ยนผ่าน: กรณีศึกษาศรีตั้งครรภ์ปกติ, มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระ เกียรติวิชาการ 2555; 16 (31): 103-16.
25. เนตรชนก แก้วจันทา. ภาวะซึมเศร้าในวัยรุ่นตั้งครรภ์: ปัจจัย ผลกระทบ และการป้องกัน. พยาบาลศาสตร์ และสุขภาพ 2555; 35 (1): 83-90.
26. กัญย์ธัญ สุชิน, จีรนนต์ ไชยงาม นอกซ์. การปรับเปลี่ยนตนเองสู่คุณแม่วัยใสของเยาวชนในพื้นที่ตำบลง มะตะ อ.แม่ลาว จ.เชียงราย. ใน: กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, บรรณาธิการ. เอกสารประกอบการประชุม ระดับชาติ นครสวรรค์วิจัย ครั้งที่ 13: วิจัยและนวัตกรรมขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัย นเรศวร; 2560, หน้า 897-903.
27. Sindiwe, J., Dalena, V. R., Juanita, S. D. Experiences of teenage pregnancy among Xhosa families. MIDWIFERY 2012; 28 (2), 190 - 7.
28. Pogoy AM, Verzosa R, Coming NS, Agustino RG (2014). Lived experiences of early pregnancy among teenagers: A phenomenological study. European Sci J 2014; 10 (2): 157-69
29. สาคร เครือชัย, ปนธร ธรรมสัตย, เมธาวิ ตันวัฒนพงษ์. ประสบการณ์ชีวิตมารดาวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์โดยไม่ ได้วางแผน: กรณีศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยาในจังหวัดอุบลราชธานี ใน: การจัดสัมมนาวิชาการและจัดประชุม วิชาการ ครั้งที่ 8 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขตกำแพงแสน ประจำปี 2554. นครปฐม: เกษตรศาสตร์; 2554, หน้า 1013-20.
30. บัลลังก์ โรหิตเสถียร, นวรัตน์ งามสุต, อรพรรณ ฤทธิมัน, บรรณาธิการ [อินเทอร์เน็ท]. กรุงเทพฯ: กลุ่ม ประชาสัมพันธ์ สำนักงานรัฐมนตรี กระทรวงศึกษาธิการ; 2560. [วันที่อ้างถึง 11 พฤศจิกายน 2562]. ที่มา <http://www.moe.go.th/websm/2018/4/381.html>.
31. สุภาวดี เครือโชติกุล. กลยุทธ์การพยาบาลในการส่งเสริมการปรับบทบาท การเป็นมารดาของสตรีตั้งครรภ์ วัยรุ่น. เกื้อการุณย์ 2557; 21 (1): 7-16.

32. รีน่า ต๊ะดี. ชีวิตวัยรุ่นหญิงเมื่อต้องเป็นแม่. ใน: สุชาดา ทวีสิทธิ์, กุลภา วจนสาระ, บรรณาธิการ. ความเป็นธรรมและความเป็นไทด้านเพศและการเจริญพันธุ์: ความท้าทายที่ไม่สิ้นสุด. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล; 2560, หน้า 159-72.

ภาคผนวก

ตารางการคำนวณค่า IOC

วิจัยเรื่อง การปรับเปลี่ยนบทบาทชีวิตแม่วัยเรียนของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

กลุ่มเป้าหมาย : แม่วัยเรียนที่คลอดบุตร และคงสถานะเป็นนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

ประเมินความเที่ยงตรง (Index of Item Objective Congruence : IOC) ของเครื่องมือ
โครงการวิจัย ซึ่งเป็นความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อข้อคำถาม ว่ามีความเหมาะสมในการนำไปใช้เก็บ
รวบรวมข้อมูลในการวิจัย

ส่วนที่ 1 คำถามทั่วไป (ไม่ต้องหาค่า IOC ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ)

ส่วนที่ 2 คำถามหลัก

2.1 การรับรู้ต่อการตั้งครรภ์และการมีบุตรของแม่วัยเรียน (IOC =0.85)

ข้อที่	คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
1	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
2	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
3	+1	0	+1	3	0.66	ใช้ได้
4	0	+1	+1	2	0.66	ใช้ได้
5	0	ปรับใหม่/+1	+1	1 / 2	0.33/0.66	ปรับคำถามเป็นสองช่วง / ใช้ได้
6	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
7	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
8						ปรับเพิ่มหลังจากทดลองใช้

2.2 การดำเนินชีวิตของแม่วัยเรียน (IOC =0.66)

ข้อที่	คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
1	0	+1	+1	2	0.66	ใช้ได้
2	+1	ควรมายกรายข้อ	+1	2	0.66	ใช้ได้
3	+1	-1 / 0	+1	1 / 2	0.33/0.66	ปรับปรุงใหม่ / ใช้ได้
4	+1	0	+1	2	0.66	ใช้ได้
5	0	+1	+1	2	0.66	ใช้ได้

6	+1	0	+1	2	0.66	ใช้ได้
7	0	+1	+1	2	0.66	ใช้ได้

ประเมินความเที่ยงตรง (Index of Item Objective Congruence : IOC) ของแบบสัมภาษณ์แม่วัยเรียน ได้เท่ากับ 0.85 และ 0.66 ผ่านเกณฑ์

ตารางการคำนวณค่า IOC

วิจัยเรื่อง การปรับเปลี่ยนบทบาทชีวิตแม่วัยเรียนของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

กลุ่มเป้าหมาย : ผู้เกี่ยวข้อง

ประเมินความเที่ยงตรง (Index of Item Objective Congruence : IOC) ของเครื่องมือโครงการวิจัย ซึ่งเป็นความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อข้อคำถาม ว่ามีความเหมาะสมในการนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

ส่วนที่ 1 คำถามทั่วไป (ไม่ต้องหาค่า IOC ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ)

ส่วนที่ 2 คำถามหลัก

กระบวนการสนับสนุนช่วยเหลือ

ข้อที่	คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
1	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
2	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
3	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
4	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
5	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้

ประเมินความเที่ยงตรง (Index of Item Objective Congruence : IOC) ของแบบสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง สนับสนุนหรือช่วยเหลือแม่วัยเรียน ได้เท่ากับ 1.00 ผ่านเกณฑ์